390921
Maa. St. Dr. I
390921
I

RUDIMENTA GEOGRAPHICA,

SIVE

Brevis, facilisque

METHODUS

Juventutem Orthodoxam

Notitiâ Hiſtoricâ

imbuendi,

Pro Gymnaſiis Societatis JESU.

Authore

Ejuſdem Societatis Sacerdote.

OPUSCULUM QUINTUM

LUBLINI

Typîs Collegii S. R. M. Societatis JESU,

Annô Domini 1761.

PRÆFATIO.

CUm Geographia alter Historiæ sit oculus, nec parum lucis afferat Pòèsi, quintum hoc Opusculum Geographicum eorum potissimum usui destinandum censuimus, qui in Gymnasiis nostris quartæ Classi sunt adscripti, ac proinde Historiæ simul ac Pòèticæ peculiarem dant operam. Equidem haud desunt, hoc præsertim tàm erudito sæculo, Libri & Institutiones Geographicæ omnibus sanè numeris absolutæ. Verùm ob id ipsum ad tyronum captum minùs sunt accomodatæ. In prima tamen Opusculi hujus parte Quæstiones quasdam Mathematicas de Geographia præmittendas duximus; non ut in iis enodandis accuratiùsque excutiendis multum laboris ac temporis ponant Discipuli; sed ut rudi saltem rerum istarũ notitia imbuti, quæ in altera ejusdem Opusculi parte proponuntur, facilius possint comprehendere. Plurima porrò hìc prætermittuntur, quæ alii Geographi fusè recensent, ne Pòèseos tyrones, pluribus alioquin occupationibûs scholasticis distenti, nimia rerum mole obruantur. Unde quod aliàs semel atque iterum præfati sumus, hìc denuò juvat repetere, nimirum Opuscula hæc nostra omnia nihil niſi Rudimenta ac Progymnasmata quædam esse, quibus Juventutem nostram Gymnasticam ad decretiora Academicorum certamina præparamus atque instruimus.

RUDI-

RUDIMENTA GEOGRAPHICA.

PARS I.

De Globo.

CAPUT I.

De Globo ejusque partibus generatim.

1. *Quid est Geographia?*

Geographia à *terra* & *scribo* nomen trahens descriptio terræ est.

2. *Ecquod Geographiam inter & Cosmographiam discrimen?*

Cosmographia non terram tantùm, sed mundum hunc aspectabilem universum, quidquid nempe cœli terræque ambitu continetur, describit.

3. *Quid est Sphæra armillaris?*

Instrumentum est mathematicũ ex variis circulis, armillarum instar artificiosè inter se inflexis, coagmentatum, cœlum simul, terramque referens.

4. *Quid est Globus artificialis?*

Est effigies quædam Globi naturalis, seu terrestris, seu siderei.

5. *Quot circuli primarii in Sphæra æquè ac Globo utroque numerantur?*

Decem; sex nempe maximi sive majores & quatuor minores.

6. *Quinam majores sex?*

Æquator, Horizon, Meridianus, Zodiacus, Colurus Æquinoctialis & Colurus Solstitialis; qui duo tamen ad institutum nostrum minùs sunt scitu necessarii. Omnes hi circuli dividunt Globum in duas partes æquales.

7. *Quinam minores quatuor?*

Duo Tropici, & totidem Polares, qui Globum in duas secant partes inæquales.

8. *Quot gradus circulus quivis complectitur?*

Trecentos & sexaginta.

9. *Quid quadrans est? quid semicirculus & Hemisphærium?*

Quadrans quarta circuli pars est. Semicirculus sive Hemicyclus est circulus dimidiatus; Hemisphærium autem dimidium sphæræ.

10. *Quid est centrum?*

Est punctum in sphæra aut circulo medium, à quo omnes lineæ ad peripheriam ductæ sunt æquales.

11. *Quid est Diameter? Quid Semidiameter?*

Diameter à *metior*; est recta quæcunque linea per

per centrum ducta, & in utraque circuli superficie terminata, cujus dimidium dicitur Semidiameter.

12. *Quid sunt lineæ & circuli paralleli?*

Qui æquali undique spatio abs se invicē distant.

13. *Quot sunt circuli paralleli in globo?*

Quamquam plurimi hujusmodi circuli describi possint; ad confusionem tamen vitandam octoni ab Æquatore ad Polum Arcticū totidemque ad Antarcticū per denos quosque Meridiani gradus duci solent, ut gradus eò distinctiùs numerari, indeq; terræ latitudo dignosci possit.

14. *Cur Globi figura rotunda est?*

Quia terra, quam repræsentat, pariter rotunda est.

15. *Unde verò constat, terram esse rotundam?*

Ex eclipsibus præcipuè Lunaribus, ubi terra umbram rotundā projicit in Lunam, id quod fieri haud posset, nisi terra pariter rotunda esset.

16. *Cur montes prælti nil obstant terræ rotunditati?*

Quia hi, cum toto terrarū orbe comparati, sunt instar arenularum, Globo adhærentium.

17. *Quid sunt Poli & Axis mundi?*

Cùm corpora cœlestia motu continuo & velocissimo ab Oriente in Occidentem quatuor & viginti horarū spatio circumagantur, necessariò meridiem ac septemtrionē versus duo debent esse puncta immobilia, in quibus tanquā

cardinibus cœli machina circumvolvatur. Hæc puncta sive cardines vocantur Poli à verto. Linea porrò ab uno Polo ad alterum imaginatione nostra per terræ centrum traducta, vocatur *Axis mundi*, sicut enim rota circum axẽ, ita cœlum circũ lineam illã imaginariam vertitur rotaturq́; terra semper manente immota.

18. *Quod sunt Poli?*

Duo, Arcticus ab *ursa*, sive Borealis, & Antarctic9 sive Australis. Ille semper supra, hic semper infra nostrum Horizontem fixus hæret.

CAPUT II.

De Æquatore & Zodiaco.

1. *Quid est Æquator?*

Est circulus maximus, ab utroque Polo æqualiter, hoc est, gradibũs nonagenis distans, Globumq́ue in duo hemisphæria, Boreale & Australe dividens. Dicitur quoque *Æquinoctialis*, quia sole Æquatorem attingente, dies noctib9 sunt æquales. Hunc nautæ *lineam* appellant.

2. *Quid est Zodiacus?*

Zodiacus ab *animal*, est latus ille circulus in Sphæra, ex obliquo bis intersecans Æquatorẽ, à quo ex una parte septemtrionẽ versus usque ad Tropicum Cancri, ex altera versùs meridiẽ usque ad Tropicum Capricorni declinat.

3. *Quid est Ecliptica?*

Est circulus per medium Zodiacum ductus, qui etiã

etiã *orbita* seu via Solis dicitur, quia per hunc Sol quotidie uno prope gradu ab Occidente Orientem versùs progreditur, donec duodecim Zodiaci signa peragendo cursum annuum trecentis sexaginta quinque diebûs & sex fermè horîs absolvat. Ecliptica porrò dicitur à *deficio*, quia in hac fiunt eclipses Solis & Lunæ, quoties in eadẽ sibi vel occurrunt, vel opponũtur.

4. Quænam duodecim illa signa?

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libraq; Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces. Priora sex dicuntur Borealia, posteriora Australia. Ex his signa verna sunt: Aries, Taurus & Gemini. Æstiva: Cancer, Leo & Virgo. Autumnalia, Libra, Scorpio, & Arcitenens. Hyemalia: Caper, Amphora & Pisces.

5. Cur Zodiacus in Globo quoque terrestri describitur?

Tametsi & hic & alii circuli in cœlesti potiùs Globo mente & cogitatione nostra describi soleant; tamen terrestri quoq; Globo respondent. Ac Zodiacus quidem hyemis æstatisque vicissitudines, dierũ ac noctiũ incrementa aut decrementa, itẽ ubi, quo, quantoque tempore Sol quorundam populorum vertici rectà incumbat, ob oculos ponit &c.

CAPUT III.

De Meridiano.

1. *Quid est Meridianus?*

Est circulus maximus, qui per utrumque Polũ transiens Æquatorẽ ex transverso intersecat, orbemq; in duo hemisphæria, Orientale nempe & Occidentale æqualiter dividit. Dicitur Meridianus, quòd Sol diurno motu ab ortu in occasũ tendens, ut primùm attigerit hunc circulum, omnibus sub eodem Meridiano Boream vel Austrum versùs positis, meridiem afferat.

2. *Qua ratione & cur Meridianq; mutabilis est?*

Licèt in Globo æneus ille circulus perstet immobilis; tamen si Globus vel tantillùm Ortum aut Occasum versùs moveatur, alius continuò erit Meridianus, ut proinde quot in Æquatore puncta, tot possint esse Meridiani, quorũ omnium vices obit immobilis ille circulus.

3. *Quot meridiani Globo inscribi solent?*

Sex & triginta per denos quosque Æquatoris gradus ducuntur, quorum unus dicitur *Meridianus primus*; quia ab hoc initium fit numerandi gradus longitudinis, ab Occidente Orientẽ versùs. Hunc alii per Insulas Azores, alii per Hesperides sive Promontorii viridis, alii per Insulas Canarias, Tenerifam, Palmam, vel Ferri &c. ducunt.

4. *Quid est Circulus horarius in Sphæra vel Globo?*

Est parvulus ille circulus meridiano infixus, inque horas bis duodenas distributus cum indice mo-

ce mobili, qui si ritè aptetur, monstrat, quota ubique terrarum sit hora.

CAPUT IV.

De Horizonte.

1. *Quid est Horizon.*

Horizon à *definio, termino,* est circulꝰ maximꝰ, universã mundi sphærã ita dividens, ut alterũ hemisphæriũ super terrã exstet, alterũ sub terra condatur. Et hunc in Globo exhibet latus ille circulus ligneus, totũ globũ ambiens, cui inscribi solent 32. Venti, ac proinde omnes Plagæ mundi: itẽ Calendariũ Romanũ & 12 signa cœlestia, in tricenos singula gradus distributa, ut inde inquiri possit, quoto in gradu cujusque signi Sol qualibet die assignata consistat.

2. *Quod præcipuum Horizonti officium?*

Ortum & Occasum Solis, ac proinde dierũ & noctiũ quantitatem & varietatẽ ostendit.

3. *Quid nominis est Zenith & Nadir?*

Zenith nomen Arabicũ latinis est cœli punctũ, cujusque vertici rectà incũbens. Nadir contrà est punctũ è diametro oppositum, Antipodum cervicibus imminens. Illud vocari quoque solet *punctum verticale,* hoc punctum *pedale.*

4. *Cur Horizon circulus est mutabilis?*

Sicut Meridianus æneus omniũ meridianorũ, ita Horizon ligneus in Globo vicẽ supplet omniũ Horizontiũ, qui ad minimam loci mutationem

tionem pariter mutantur non quidẽ physicè, & ad oculum, sed mathematicè & secundùm rationẽ. Unde duplex est Horizon, sensibilis sive apparens & intelligibilis sive verus. Prior est omnis ille terræ cœliq; tractus, qui in patenti campo undiq; in oculos incurrit, ita ut cœlũ terræ circumcirca adhærere videatur, Posterior èst circulus ille maximus, qui imaginatione nostra per centrũ terræ transiens totam mundi sphærã in duo hemisphæria superius & inferius dividit.

CAPUT V.

De Tropicis.

1. *Quid sunt Tropici?*

Sunt circuli minores, ab Æquatore tres & viginti gradus cum 30. minutis distantes, ultra quos sol nunquã progreditur, sed ùt primũ illuc pervenerit, mox cursũ sistens retrorsũ se convertit; quamobrem Tropici, à Græco verbo *verto* vocantur.

2. *Quot sunt Tropici?*

Duo, Tropicus nempe Cancri sive æstivus, & Tropicus Capricorni sive hybernus.

3. *Quis cursus Solis annuus?*

Ineunte vere annoquè Astronomico, triũ mensium spatio ab Æquatore Septemtrionẽ versùs Sol progreditur ad Tropicũ Cancri, ab hoc totidem mensibus regreditur ad Æquatorem, indeque

deque tertio trimestri Austrũ versùs ad Tropicum Capricorni, à quo quarto trimestri revertitur ad Æquatorem & principium Arietis.

CAPUT VI.

De Circulis Polaribus.

1. *Quid sunt Circuli Polares?*

Sunt duo circuli minores, tribûs & viginti gradibus & 30. minutis à suo quisq; Polo distantes, quorũ alter, qui Polũ Arcticũ ambit, Arcticus sive Borealis, alter verò, qui Polo Arctico opponitur. Antarcticus sive Australis appellatur.

2. *Num hi, aliique circuli à nobis descripti re ipsa in cœlo terravé inveniuntur?*

Minimè; sed sola ratione & imaginatione eos concipimus.

3. *Quem in finem iidem fuêre excogitati?*

Ut eorum adminiculo Globi partitionẽ faciliùs animo concipere possimus & comprehendere.

CAPUT VII.

De quatuor mundi cardinibus sive plagis.

1. *Quænam quatuor plagæ seu cardines mundi?*

Oriens, Occidens, Septemtrio, & Meridies, quas omnes Æquator & Meridianus in Horizonte designat. Oriens quoque dextra, & Occidens læva mundi plaga à Geographis appellatur.

2. *Quæ plagæ intermediæ?*

Hæ quaternis illis plagis cardinalibus interjacent, suntque universim duodetriginta, è quibus

bus itidē quatuor præcipuè attendi debent, Oriens nempe & Occidens æstivus, ubi Sol in Solstitio æstivo oritur & occidit. Oriens itē & Occidens hyemalis; ubi Sol in Solstitio hyemali oritur & occidit. Omnibus his plagis respondent venti, quorum quatuor Cardinales & 28. intermedii, universim 32. numerantur.

CAPUT VIII.

De Longitudine & Latitudine locorum.

1. *Quid est latitudo loci?*

Est distantia loci ab Æquatore versùs Polum Arcticum, vel Antarcticum. Illa Borealis, hæc Australis est latitudo.

2. *Quid est longitudo loci?*

Est distantia cujusque loci à primo Meridiano ortum versùs usque ad Meridianum loci.

3. *Unde initium ducitur numerandi gradus Latitudinis & Longitudinis?*

1. Gradus Latitudinis numeramus in Meridiano, incipiendo ab Æquatore Polum versùs. 2. Gradus Longitudinis numeramꝰ in Æquatore, incipiendo à primo Meridiano, & ab Occidente Orientem versùs progrediendo.

4. *Undenam appellatio Latitudinis & Longitudinis?*

Licèt Globus per se nec Latitudinē habet, nec Longitudinem, quia tamen spatiū terræ nobis cognitæ occasum inter & ortū à Lusitania per Euro-

Europam & Asiam ultra Sinas protensum longius est, quàm alterum, ab ultimis Sueciæ finibus usque ad extremam Africæ oram meridiē versùs porrectum, ideò illud *Longitudinem*, hoc verò *Latitudinem* appellabant veteres.

5. Quid est elevatio sive altitudo Poli?

Est Poli ab Horizonte distantia, quæ semper latitudini loci æqualis est; nam quot gradibus vertex loci ab Æquatore, totidem Polus ab Horizonte distat.

6. Quæ Poli altitudo sub Æquatore habitantibus? Et quid est sphæra recta?

Illis nulla esse potest Poli altitudo, cùm uterque Polus Horizonti incumbat, ac proinde neuter attollatur. Atque hic situs Globi sphæra recta appellatur, quando nempe uterque Polus Horizonti, & Æquator vertici incumbit.

7. Quam Poli altitudinē habent, si qui sub Polis ipsis habitarent? Et quid est Sphæra parallela?

His summa esset altitudo Poli, utpote qui rectà vertici immineret. Æquator autem & Horizon ibi concurrerent, essentque paralleli, ac proinde Sphæra parallela.

8. Quam demum Poli altitudinē habent, neque sub Polo, neque sub Æquatore, sed utrique oblique interjacent? Et quid est Sphæra obliqua?

His alia atque alia est Poli altitudo, prout nēpe à Polo minùs, magisque sunt remoti. Quò propinquior autem regio quædam polo est, eò ma-

major ibi est altitudo Poli. Omnis porrò hic Globi situs Sphæra obliqua dicitur.

CAPUT IX.

De Zonis.

1. *Quid sunt Zonæ?*

Sunt spatia quædam, seu circuli lati, Æquatori paralleli, inter 2. Tropicos & Polares circulos comprehensi, quibus veluti cingulis & fasciis totus Globus terrestris circūdatur & cingitur

2. *Quot sunt Zonæ?*

Quinque à Geographis numerantur. Duæ frigidæ, Septemtrionalis & Australis. Duæ temperatæ, itidem Septemtrionalis & Australis, & una torrida.

3. *Quid sunt Zonæ frigidæ?*

Quæ inter circulos Polares & Polos ipsos locatæ, ob Solis diuturnam absentiam, & remotionem nimiam immodico frigore vexantur,

4. *Quæ sunt Zonæ temperatæ?*

Quæ Tropicos inter ac Polares circulos quasi in medio frigus inter & calorem positæ sunt, unde & temperatæ dicuntur.

5. *Quid est Zona torrida?*

Est spatium inter duos Tropicos comprehensum, & ab Æquatore bifariam divisum, cujus pars, quæ ad Septemtrionem vergit, Torrida Borealis, quæ ad plagã Meridionalem, Australis dicitur.

6. *Cur*

6. Cur vocatur torrida

Quòd continuo Solis, nunquam id ſpatium egredientis, ardore quaſi torreri, atque idcirco à nemine inhabitari poſſe olim putabatur. Verùm paſſim à mortalibus incolitur, longioris temperie noctis, crebrisque imbribus nimium calorem mitigantibus.

CAPUT X.

De diverſis anni temporibus in diverſis Zonis.

1. Quæ anni tempora Zonæ torridæ incolis accidunt?

Qui ſub ipſo Æquatore habitant, duas quotannis habent æſtates, quia Sol bis eorum vertici incumbit, & duas quaſi hyemes; quando nempe Sol versùs Tropicos recedit.

2. Quænam anni mutationes in Zonis frigidis?

Hic ob nimiam Solis remotionem perpetua ferè hyems eſt, frigusque ingens.

3. Quæ anni, temporumque viciſſitudines accidunt Zonæ temperatæ incolis?

His quatuor ſunt anni tempora, Hyems nempe, Ver, Æſtas, & Autumnus.

4. In qua Zona continetur Germania Polonia & Ungaria?

In Zona temperata Septemtrionali.

5. Quando noſtris in regionibus initium eſt hyemis, Veris, Æſtatis & Autumni?

Hyems

Hyems initium sumit 22. Decembris, quando Sol Tropicum & signum Capricorni attingit. Ver autem 21. Martii, quando Sol Æquatorem & punctum Arietis ingreditur. Æstas verò 22. Junii, quando Tropicum & signum Cancri; Autumnus demũ 23. Septembris, quando Sol ad æquatorem reversus, signum Libræ subit.

CAPUT XI.

De Climatis.

1. *Quid est Clima?*

Clima ab *inclino*, minor Zona, sive terræ spatiũ est duobus parallelis comprehensũ, in quo dies longissimus dimidiâ semper horâ crescit. Hæc porrò climata ab Æquatore ad circulos Polares gradatĩ descendunt, ita ut inter Parallelũ extremũ unius, & extremum alterius climatis dies longissima differat semihorâ. Quò propiùs tamẽ hæc climata ad circulos Polares accedũt, eò sunt contractiora; Nam clima primũ & Æquatori proximũ gradus 8. & 25. minuta, in Meridiano numeranda, sequẽtia gradus semper pauciores; postrẽa verò nõ nisi minuta aliquot, caq; identidẽ pauciora latitudine sua continẽt.

2. *Quod sunt climata?*

Quatuor & viginti Septentrionalia, & totidem Australia. Cùm enĩ ab Æquatore, ubi dies perpetuò est 12. horarum, usque ad circulum Polarẽ, ubi dies longissimus & 24. horarum, dies crescat

crescat horis duodecī sive 24. semihoris, totidē hodierni Geographi numerant climata. A circulo verò Polari ad ipsum usque Polum sex alia climata statui possunt, in quibus differentia nō est semihorarū, sed mensium, ut nempe in fine primi climatis dies longissimus sit unius mensis, duorū in secundi, triū in tertii, quatuor in quarti, quinque in quinti, & in fine sexti, sive ad Polum ipsum sex mensium.

3. Undenam sciri potest, quoto sub climate quilibet locus situs sit?

Supputandæ erunt semihoræ, quibus dies longissimus superat diē Æquinoctialē sive 12 horarum; si enī hunc superat semihoris octonis, uti in plerisq; Germaniæ, Poloniæ & Hungariæ locis, hæc sub octavo sunt climate, si septenis, aut novenis, sub septimo aut nono erūt climate.

CAPUT XII.

De diversis effectibus cursūs Solaris.

1. Unde dies & nox oritur?

A solis vel præsentia, vel absentia. Quamdiu enim Sol supra Horizontem nostrum moratur, dies est; nox verò, quamdiu infra eundem delitescit.

2. Quantum diei noctisque spatiū sub ipsis Polis?

Dies ibi sex mensium est, hocque elapso nox semestris ingruit.

3. Undenam tam longa dies?

Inde, quòd Sol sex mensibus supra Horizontẽ, qui cum Æquatore ibi parallelus est, commoretur, perpetuòque in orbem circumiens, sex signa percurrat, donec infra Horizontem sex mensibus latens, noctem semestrem efficiat, ut in Sphæra parallela ad oculum patet.

4. *Quæ dierum noctiumque diversitas in Zonis frigidis?*

Pro varietate climatum dies ibi longissimus est vel 5. vel 4. vel 3. vel 2. vel unius mensis, ut supra dictum est: idemque de noctibus, quæ quò longiores sunt, eò dies breviores.

5. *Quàm longa dies & nox sub Æquatore habitantibus*

His anno toto dies noctibus sunt æquales, sive 12. horarum, uti in Sphæra recta videre licet.

6. *Quantùm diei noctisque spatium sub Zonis temperatis?*

Variũ pro varietate climatum. Sic sub climate vicesimo quarto & ultimo ultra Sueciam dies longissimus est 24. horarũ, apud nos verò sub climate octavo dies longissimus est 16. horarum.

7. *Cur dies versùs Circulos Polares magis semper magisque crescunt?*

Ob majorẽ Poli, atque adeò Tropici altitudinẽ, quẽ ubi Sol attigerit, longissimũ efficit diem.

8. *Quid est Aurora? quid Crepusculum?*

Aurora est prima diei lux ad Orientẽ ante Solis adventũm conspicua, quando Sol decẽ & octo gradi-

gradibus ab Horizonte distat, eòque magis augescit, quò Sol Horizonti fit propinquior. Crepusculum verò est lux illa, quæ post Solis occasum conspicua sensim minuitur, donec tandem Sole infra Horizontem decem & octo gradibus depresso, penitus evanescat.

9. *Quinam Ascii, Periscii, Heteroscii, & Amphiscii?*

Ita distingvi solent terræ incolæ pro diversitate umbræ, quã tempore meridiano projiciunt, Ascii sive umbrâ carentes sunt, qui nullam habent umbram meridianam. Tales sunt omnes Zonæ torridæ incolæ, quoties Sol verticẽ eorũ transit. Periscii sunt, quorũ umbra in orbem spargitur. Tales forent, qui directè sub Polis habitarent, & sphærã haberent parallelã. Heteroscii sunt, qui umbrã meridianã semper projiciunt vel versùs Boreã, vel versùs Austrũ. Tales sunt, qui degunt in Zonis temperatis, vel frigidis extra Polos: nam qui Boreales incolunt Zonas, semper projiciũt umbrã versùs Septemtrionem: qui verò australes, versùs meridiem. Amphiscii sunt, quorũ umbræ meridianæ modò sunt Boreales, modò Australes, prout nempe Sol nunc signa Borealia, nunc Australia percurrit. Tales sunt omnes, qui intra Zonam torridam, & non sub ipsis Tropicis habitant.

10. *Quinam Periæci, Antæci, & Antipodes?*

Periœci à *circa* & *habito* sic dicti sunt, qui sub

eodē Meridiano & Parallelo habitant, ita tamē, ut in Parallelo unus distet ab altero 180. gradibus, & in Meridiano inter utrumq̃; medius sit idem Polus. His idem clima, eadē Poli altitudo, eadem anni tempora. At quando uni meridies, alteri media nox est.

Antœci, quasi contra habitantes sunt, qui sub eodem quidē Meridiano, sed sub diversis Parallelis æqualiter ab Æquatore versùs utrūq̃; Polum distantibus habitant. His simul medius dies & media nox est; at cùm dies crescunt Borealibus, Australibus decrescunt; & cùm ver illis, his autumno, cumq̃; illis æstas, his hyems est &c.

Antipodes à *contra*, & *pes*, à *terra* sunt, qui pedes nobis directè obvertunt, atque in eodem quidem meridiano, sed in diverso sunt hemisphærio. Hi nobiscum eundē habent Horizontem, sed diversam ejus faciem, & æqualē Poli altitudnem; sed Australem illi, nos Borealem. Cùm Sol illis oritur, nobis occidit, cùm illis meridies, nobis media nox est; cùm illis dies aut nox longissima, nobis brevissima; cùm æstas illis, nobis hyems ingruit &c.

CAPUT XIII.

De usu Globi.

1. *Quo pacto ritè collocandus Globus?*

1. Globum colloca in mensa aut tabula plana, ita ut ejus Horizon sit mundi Horizonti parallelus.

lelus. 2. Polum pro loci tui, ubi versaris, latitudine attolle ab Horizonte. 3. Ita Globū converte, ut meridianus respondeat lineæ meridianæ, quā monstrat pyxis nautica, in Basi Horizontis locata; Polusque Arcticus respiciat Septemtrionē, Antarcticus Meridiē. Si desit acus magnetica correcta, aut alia linea meridiana in plano ducta, servire utcunq; poterit structura templorū antiquiorū, in quibus ara suma constructa est ad orientem.

2. *Qua ratione altitudo Poli sive latitudo cujuslibet loci inveniri potest in Globo?*

Verte Globum, donec locus, cujus latitudinem inquiris, subjaceat Meridiano æneo, in quo si numeraveris grad9 ab Æquatore usq; ad locū datū, habebis latitudinē quæsitā, simulque Poli altitudinem,, quæ semper latitudini æqualis est. Unde inventa loci latitudine, attolle totidem gradibus Polum ab Horizonte, locumque subde Meridiano, & in hoc Polo Horizontem versùs numera & habebis altitudinem Poli.

3. *Quomodo invenienda longitudo diei?*

Locum, cujus longitudinem scire cupis, applica Meridiano æneo Globi: inde in Æquatore numera gradus usque ad primū Meridianum versùs occasum (vel si à primo Meridiano numerandi initium sit, ortum versùs) & habebis longitudinem quæsitam.

4. *Quo pacto inveniendus loci Horizon & Meridianus?*

Attolle Polũ, prout locꝰ datꝰ exigit; tum locũ hunc ſubjice Meridiano, ut Globi verticẽ occupet, & habebis Horizontẽ ſimul ac Meridianũ.

5. Qua ratione poſſum cognoſcere, quota ubivis terrarum quovis tempore ſit hora?

Locum, quẽ incolis, colloca ſub Meridiano æneo, & indicem horariũ applica horæ datæ in tuo loco. Inde ſi ſcire cupis horam in plagis orientalibus, volve Globũ ab oriente versùs occidentẽ; versùs orientẽ verò ſi horam quæris in plagis occidentalibus, donec locus, cujus horã indagas, ſubiaceat Meridiano æneo. Tunc enim index horarius monſtrabit horam quæſitã.

PARS II.

De Mappis ſeu chartis Geographicis.

CAPUT I.

De Planiſphærio terreſtri.

1. *Quid eſt Planiſphærium terreſtre?*

Eſt mappa ſive charta Geographica univerſalis, quæ totum terrarum orbem in plano depictum exhibet.

2. *Ecquodnam diſcrimen Globum inter & Planiſphærium?*

Ille terrarum orbem in Globo & Sphæra; iſtud eundem orbẽ in duo hemiſphæria diviſum in plano ſive charta ita exhibet, quaſi Globus in geminas æqualiter diſſectꝰ ſit partes, ambæque juxtim jaceant.

3. *Quid*

2. *Quid sibi volunt diversæ lineæ in Planisphærio descriptæ?*

Hæ vices subeunt circulorum in Globo descriptorum, uti sunt Æquator, ejusq; Paralleli, sive Æquatores secundarii 16. per denos quosq; Meridiani gradus ducti: Meridianus primus, & secundarii 34. Duo item Tropici & totidem Polares. Æquator ab occasu in ortum per utrumque hemisphærium rectæ, sed crassioris instar lineæ extenditur, & in 360. gradus, quorũ 180. in uno, totidēq; in altero sunt hemisphærio, dividitur, initio facto à primo meridiano. Meridianus hic ambit utrumque hemisphæriũ ita ut duo appareant Meridiani, qui tamen ita sunt considerandi, tanquã in unũ coaluissent. Meridiani secundarii sunt lineæ incurvæ intra Meridiani primarii ambitum per denos quosque Æquatoris gradus ductæ versùs utrumque Polum, ubi lineæ hæ omnes concurrunt, si tabulæ sint rotundæ; non item si quadratæ. In Planisphærio porrò Parallelos arctiùs in medio conjungi, disjungi verò in extremitate necesse est, id quod in Globo minimè accidit.

CAPUT II.

De mappis Geographicis generatim.

1. *Quid est Chorographia? quid Topographia?*

Chorographia est regionis *descriptio*; Topographia verò est peculiaris cujusdam loci, v. g.

urbs cum jacente tractu descriptio.

2. *Quid est mappa seu charta Geographica?*

Est accurata situs terræ, vel ejus partium in plano & charta adumbratio.

3. *Quotuplicis generis sunt mappæ?*

Duplicis; aliæ enim sunt universales, quæ orbē terrarum universū depictū exhibent; aliæ particulares, & hæ vel *majores*, in quibus majores orbis partes, ut Europa, Asia, Africa, America depinguntur, vel *minores*, in quibꝰ vel Regnum quodpiam, aut Provincia, vel regionis duntaxat pars, tractusvè aliquis delineatur.

4. *Quid in mappis universalibus præcipuè attendendum?*

In harum, imò & quarumcunque mappatū aspectu facies ad Polum Arcticum, sive Septemtrionem, qui in superiore parte mappæ inscribitur, convertenda est; sic enim ad dextrā erit ortus, ad sinistram verò occasus, Inde quoque patebit, quæ regiones cum præsente hac comparatæ, sint orientales, quæ occidentales, Boreales vel Australes. Considerandū item, quæ regiones cis aut ultra Æquatorē, quæ ad dextrā primi Meridiani; quævé ad sinistrā. Dein qua sub Zona aut climate sit quælibet Regio, quæ ejusdem latitudo & longitudo Geographica, vel etiam Physica, hoc est, quot contineat milliaria in longitudine, latitudine & circuitu; quæ loci hujus ab altero distantia &c.

5. *Qua*

5. Qua ratione in mappis invenienda longitudo & latitudo loci?

Longitudinẽ indicant lineæ transversæ, Æquatori, aut ejusdem Parallelis respondentes, duæ ad supernam, infernamque mappæ orã ab ortu in occasũ ductæ *Scalæ longitudinis*, quòd in iis numerantur gradus *longitudinis*, vocari solent. Quæ verò lineæ in dextro sinistroque mappæ margine à Septemtrione in Meridiẽ ducuntur, ac Meridiano respondent, appellantur *Scalæ latitudinis*, sive quod idem est *elevationis Poli*.

6. Cur mappis plerisque pyxis nautica, vulgò compassus appingi solet?

Ut lingulæ, quæ lilii formã refert, semperque Septemtrionem respicit, beneficio, mappa ad quatuor mundi plagas aptari possit. Quanquã plerumque pars mappæ superior Septemtrionem, inferior Meridiẽ, sinistra Occasum, dextima; Ortum teneat.

7. Quo pacto Regiones, earumque limites, urbes item & Pagi &c. discerni possunt?

Limites punctis indicantur; regiones verò ipsæ diversis discriminantur coloribus. Urbes turribus, nec ratò castella, oppida, arces, monasteria, pagi, &c. certis quibusdã notis discernũtur.

8. Qua ratione locorum distantia indagari potest?

Per scalam milliarium, mappis plerisque apponi solitam.

CAPUT

CAPUT III.

De variis dimensionibus Geographicis.

1. *Quid est Gradus?*

Est trecentesima sexagesima circuli pars.

2. *Quot milliaria Germanica continet Gradus?*

Quindecim; quod tamen de gradibus in circulis maximis intelligendū; nam in minoribus, quales sunt Paralleli, Tropici &c. Gradus quilibet eò pauciora continet milliaria, quò propius circuli illi ad Polum accedunt.

3. *Quot milliaria Germanica trecenti & sexaginta illi gradus conficiunt? Quot Hungarica?*

Quinquies mille & quadringenta, tot enim milliaria, totus terrarum orbis complectitur. Hungarica 3600.

4. *Quid milliare Germanicum? quid Polonicum? Hungaricum? quid Gallicum? quid Italicum?*

Germanicum duarum est horarum, Polonicum unius, Hungaricū trium, sesquihoræ Gallicū, Italicum ferè semihoræ. Advertendum tamen, nullam fere gentē æquis ubique uti intervallorū dimensionibus; nam sicut Germanis pro regionū diversitate milliaria alia sunt majora, alia minora, alia cōmunia, quorū quindecim unum constituunt gradum in circulis majoribus, ita Hispanis quoque & Gallis *leucæ* & *milliaria* aliis gentibus sunt inæqualia.

5. *Quid & quotuplex est Minutum?*

Minuta

Minuta alia sunt horaria, alia Geographica Minutũ Geographicũ est sexagesima pars gradûs constans dimidiâ horâ sive quarta parte milliaris Germanici. Minutum horariũ est sexagesima pars horæ, quod minutum dividitur in minuta secunda, & secundum in tertia.

6. Quomodo scala milliarium applicanda?

Unus circini pes uni, alter alteri loco, cujus distantia quæritur, infigatur. Inde circino scalæ milliarium admoto, mox patebit, quot milliaribus locus unus ab altero sit sejunctus.

7 Quæ sunt minores mensuræ, ex quibus tanquã partibus milliare constat?

1. Granum hordei secundùm latitudinẽ dispositum. 2. Digitus. 3. Palmus, qui duplex est *major* sive *Spithamæ* duodecim digitorũ, & *minor* quatuor digitorum. 4. Pes. 5. Passus, qui itidem duplex est, *major* sive *compositus*, qui & *Geometricus* dicitur, quinque pedum, & *minor* sive *simplex* duorum pedum cum dimidio. 6. Stadium. 7. Milliare Germanicum sive Italicũ. mille passuum. 8. Leuca bis mille passuũ, sive duplex milliare Italicum. Geometræ memoriæ causa mensuras omnes hisce versiculis sunt complexi.

Quatuor è *granis Digitus* componitur unus.
Est quater in *Palmo* Digitus, quater in *Pede* palmus.
Quinque pedes *Passũ* faciunt; Passus quoque centum.

Vigin-

Viginti quinq; *Stadium* dant: sed *Miliare*
Octo dabunt stadia, & duplicatũ dat tibi *Leucã*.

CAPUT IV.

De variis vocabulis Geographicis.

1. *Quid est Oceanus?*

Est universa aquarum moles, terris passim infusa, orbẽque universum immenso propẽ ambitu circumplectens, qui in varia maria & sinus distribuitur.

2. *Quid est Sinus?*

Est maris pars, in terræ continentis gremium longiùs se insinuans, quæ si latior sit, amplioris que accessũs, nec in terram longiùs procurrens, *Baya* vulgò dicitur.

3. *Quid est Fretum?*

Est mare inter duas terras angusto tractu decurrens, & duo maria conjungens.

4. *Quid est Euripus seu vortex maris?*

Est vorago seu gurges maris, ubi aqua cochleæ instar in se contorta, proxima quæque magno impetu absorbet. Ex Euripis nominatissimus est Chalcidicus Euboœam inter & Achaiã, qui septies quotidie absorbere & revomere undas dicitur. Itẽ maximus ille vortex seu euripus ad Norvegiam, uti & Charybdis in freto Siculo.

5. *Quid est Bosphorus?*

Bosphorus sive Bosporus à *bovis* & *trajectus*, quasi bovis trajectus, duplex celebratur: unus Thra-

Thracicus, qui est fretum angustum inter Byzantium in Europa, & Chalcedonem in Asia, quatuor stadiis patens, unde utrinque cantus Gallorum, latratus canum, clamoresque hominũ exaudiri possunt. Alter Bosphorus Cimerius appellatur, estque fretũ angustũ inter Tauricã Chersonesum in Europa, & Sarmatiã in Asia.

6. Quid est Æstuarium?

Est quasi sinus quidam aquis marinis refertus ex inundationibus exæstuantis pelagi.

7. Quid sunt Brevia & Syrtes?

Brevia sunt loca maris vadosa & sabulosa, ubi congestis arenarum cumulis quasi aggere quodã naves cinguntur, mergunturque. Syrtes speciatim appellantur duo loca periculosissima in mari Africano, à *traho*, quoniam arenã copiosã saxaque ingentia trahunt, & huc illucq; transferunt & accumulant, sic appellatæ. Plures itẽ alii scopuli in mari latentes, quibus allisæ naves pereunt, Syrtes vocari solent.

8. Quid est Portus?

Est locus ad sinuosum maris littus à natura vel arte ita aptatus, ut inde solvi appelliq; ue navigia, atque à piratarum & hostium insidiis, cœli item marisque injuriis secura esse possint. Locus porrò, ubi naves anchoris tenentur, ac vel onerantur, vel exonerantur, *Rheede* vel *Rhayde* vulgò dicitur.

9. Quid est continens? quid Insula, Peninsula, Isthmus,

Isthmus Promontorium, Alpes & Pylæ?

1. Continens est terra longo tractu alteri terræ ita cohærens, ut nullo mari sejungatur. 2. Insula contra, terra est aquis undique cincta. 3. Peninsula, græcè Chersonesus, terra est, quæ aquis ita circumdatur, ut tamen aliqua sui parte continenti adhæreat. 4. Isthmus est perangustus terræ limes inter duo maria, Peninsulā cū continente vel cum alia Peninsula connectens. 5. Promontoriū est mons in mare longiùs procurrens. 6. Alpes non tantum sunt montes illi præalti, qui Italiā à Gallia Germaniaque separant; sed ii quoque omnes, qui tractu continuo per totā propemodū Europā brachia quasi exporrigunt, variaque à variis regionibus trahunt nomina. 7. Pylæ à *Porta* sunt angustæ montium *fauces* sive aditus.

10. Quid est littus? quid ripa?

Littus sive ora est terra mari adjacens, quæ fluctibus alluitur; Ripa verò est terræ extremæ ora, quæ utrinque flūine alluitur. Littus propriè de mari dicitur, sicut Ripa de fluminibus.

11. Quid est fons, torrens, fluvius, lacus, stagnū & palus?

1. Fons est aqua scaturiens, ac velut saliendo aut ebulliendo è tellure prorūpens. 2. Torrens est aqua magno fluens impetu è copiosis aut diuturnis imbribus vel soluta nive nascens, & nōnunquā propè deficiens. 3. Fluvius est aqua jugiter

jugiter decurrens fluensq; , è pluribus rivis ac torrentibus collecta. 4. Lacꝰ est aqua quiescẽs ex pluribus in fundo scaturiginibus, aut etiam rivo vel fluvio interfluente, perennibus lymphis abundans. 5. Stagnum est minor lacus. 6. Palus est aqua quiescens, cœnosa, putridaque ex pluviis ut plurimũ, nivibusq; aut tenuioribus fontibꝰ & rivulis collecta, ac subinde, sicca præsertim æstate evanescens.

12. *Quid sunt Ostia?*

Sunt fluviorum exitus, per quos in mare vel alium etiam fluvium exonerantur.

CAPUT V.

De Globi terraquei divisione.

1. *Quasnam in partes orbis terrarum dividitur?*

In terram & aquam. Terra rursum dividitur in duas prægrandes Insulas, quarum quæ in planisphærio dextrum occupat hemisphæriũ, vetus orbis, sinistrum, novus orbis appellatur.

2. *Quas in partes orbem veterem divisêre antiquiores Geographi?*

In tres, Europã nempe, Asiam & Africam. Quanquam ex his ipsis & Regiones, & Insulæ, & maria complura id temporis incognita prorsus erant, quæ posteriorum solers detexit industria. Sed & hac nostra ætate novi æquè ac veteris orbis regiones nõ paucæ, præsertĩ, quæ utrique Polo circumjacent, nobis adhuc sunt ignotæ.

3. *Quod no-*

3. *Quod novo orbi nomen?*

Hic à Christophoro Columbo Genuensi 1492. primùm detectus, ac postea Americo Vesputio Florentino; qui magna ex parte eundē lustravit, America est appellatus.

4. *Quem situm quatuor hæ orbis partes obtinent?*

Europa Septemtrionem, Asia Orientē, Africa Meridiem, America Occidentem spectat.

CAPUT VI.

Divisio Aquarum.

1. *Quas in partes dividitur Oceanus?*

Hic à quatuor orbis plagis, dein etiam à variis, quas alluit, regionibus varia trahit nomina.

2. *Quid est Oceanus Septemtrionalis sive Glacialis?*

Qui ad Septemtrionem recedens vehementi frigore congelascit.

3. *Quid est Oceanus Orientalis, Eous, sive Indicus?*

Qui Orientem versùs ultra Asiam & Chinam porrigitur?

4. *Quid Oceanus Australis sive Æthiopeus?*

Qui Æthiopiā partemq; Africæ Austrālē alluit.

5. *Quid est Oceanus Occidentalis sive Atlanticus?*

Qui ultra Hispaniam & Lusitaniam Occidentem versùs procurrit, nomenque trahit ab Atlante monte maximo, qui ab ea Oceani parte per totam Africam se extendit.

6. *Quid est mare Pacificum, vulgò Mar del Zur?*

Quod

Quod Asiam inter & Americam & terrã Australem incognitã, sive Magiellanicã interfusũ, ab Hispanis *Mar del Zur*, id est, Mare Australe, & *Pacificum* à fluctuũ placiditate nominatur.

7 *Quid est Mare Septemtrionale, vulgò Mar del Nord?*

Quod Americam inter, Europam & Asiam, ad Æquatorem usque protenditur.

8. *Quid est Mare Gallicum, Germanicum, Hybernum, Indicum &c.*

Diversæ sunt Oceani partes, quæ à regionibus, quas alluunt, sic appellantur.

9. *Quid est Mare Mediterraneum?*

Pars est Oceani Atlantici, qui à Solis occasu per fretum Gaditanum irrumpens inter Europã Africã & Asiam medius quasi diffunditur, unde Mare *Mediterraneum* & *internũ* dicitur.

10. *Ubinam Mare Nigrũ, sive Pontus Euxinus?*

In Turcia Europæa Asiam versus, in quod Danubius se evolvit. Dicitur *Nigrum* ob perpetuas ferè nebulas mari huic incumbentes.

11. *Ubinam Mare Album?*

Septemtrionem versùs ad extrema Moscoviæ littora; quo nomine Barbari etiam Mare Ægæum appellant ad distinctionem Maris nigri, sive Ponti Euxini.

12. *Ubi Mare Rubrum, sive Erythræum?*

Ægyptum inter & Arabiam, *sinus* idcirco *Arabicus*, sive *Mare Rubrum* dictum, vel ob rubras

 arenas,

arenas, vel à Rege Erythra, in Insula Ogyri ibidem sepulto; vel potiùs ob rubram plantam, quam Æthiopes *Zuph* vocant, in mari hoc copiosissimè germinantem.

13. *Quid est Archipelagus?*

Est mare plurimis insulis interceptum, quale est 1. Ægæum. 2. Mexicanum ad insulas Antillas. 3. Archipelagus S. Lazari ad insulas Marianas. 4. Ad insulas Maldivas, quarū incredibilis numerus in mari Indico.

14. *Quid est Propontis sive Mar di Marmora?*

Est mare illud, quod ab Hellesponti angustiis, sive freto *Dardanellarum* ad Thracicum usque Bosphorum protenditur. Dicitur Propontis ab *ante* & *mare*, quasi vestibulum Ponti Euxini. Hodie *Mar di Marmora* ab adjacente insula & urbe Marmora appellatur.

15. *Ubinam Mare Caspium, sive Mar de Sala?*

Mare Caspium sive Hyrcanum (hodie *Mar de Sala*, & *Mar de Bachu*; item *Mare clausum*) Persiam inter, Tartariam magnam, Moscoviā & Georgiam (vulgò *Gurgistan*) concluditur, neque alteri mari, nisi forte per occultos meatus, miscetur. Unde Ptolomæus maluit lacū appellare, cùm pedibus circuiri possit. In hoc mare Oxus fluvius, & Volga ingenti aquarum mole sese evolvunt.

16. *Ubi Mare Balticum, Sinus Finnicus Bothnicus & Livonicus?*

Mare

Mare Balticum (olim *Sinus Codanus*, sive mare Orientale) Daniam, Sveciã, Livoniã, Prussiam, Pomeraniam & Poloniam interjacet, atque in tres iterum Sinus se diffundit, Bothnicum nempe, Finnicum & Livonicũ. Verùm hæc omnia clariùs ob oculos ponent mappæ Geographicæ, de quibus modo agendum.

CAPUT VII.

Mappa Geographica Europæ.

1. *Quanam sub Zona sita est Europa?*

Partem potissimam sub Zona temperata Septemtrionali.

2. *Qui Europæ termini?*

Hanc ad Orientem Obius fluvius ab Asia; ad Meridiem mare Mediterraneũ ab Africa disterminat. Ad Occidentem Oceanus Atlanticus, ad Septemtrionem mare Glaciale interjacet.

2. *Quæ Europæ in mappa Geographica species?*

Virginis sedentis, cujus *diadema* Lusitania, *caput* Hispania, *monile* montes Pyrenæi, *collum & pectus* Gallia, *brahium siniſtrum* Britannia magna & Hibernia, *dextrum* Italia. Sub *læva axilla* Belgiũ, sub *dextra* Helvetici fœderis sunt Provinciæ. Reliquũ *Corpus* est Germania, Polonia Hungaria; *genua* Dania, Svecia, Norvegia, *toga* Moscovia, *syrma* Turcia Europæa & Græcia.

4. *Qui præcipui Europæ fluvii?*

1. Tanais fluvius est Moscoviæ. 2. Lithvaniæ Borysthenes. 3. Germaniæ Danubius & Rheng. 4. Italiæ Tiberis & Eridanus, sive Padus. 5. Angliæ Tamesis. 6. Galliæ Rhodanus, Sequana & Ligeris. 7. Hispaniæ Iberus, & Bætis. 8. Lusitaniæ Tagus & Durius. Poloniæ Vistula.

5. Qui Europæ montes celebriores?

Præ omnibus commemorandæ sunt Alpes, quæ Italiam à Gallia & Germania sejungunt; quippe non tantùm montes Pyrenæi, qui Galliam ab Hispania separant; sed Sabaudiæ quoque, Vallesiæ, Helvetiæ, Rhetiæ, Tyrolis, ditionis Salisburgensis, Carinthiæ, Carniolæ, Styriæ &c. montes item Carpathii, qui Poloniam ab Hungaria & Sudeti sive Gigantei, qui Bohemiæ à Silesia disterminant Alpina sunt brachia.

6. Quid de Sylvis memorandum?

Sicut montes, ita & sylvæ, licèt diversis appellentur nominibus; ab Alpibo tamen omnes incipiunt, indeq; continuo quasi tractu quaquaversum se propagant. Inter omnes principatu tenet Sylva Hercynia, quæ 1. ad Brisgojam & in ditione Furstenbergensi *Sylva nigra*. 2. in Palatinatu inferiore *Ostenia*, 3. in Episcopatu Bambergensi, *Steigerwald*. 4. inter Lohnam & Sigam fluvios *Werstewaldta* sive *Occidentalis*, 5. Francofurtum inter & Abbatiam Fuldensem, 6. in Principatu Grubenhagensi & Anhaltino *Hercynia*. 7. in Thuringia *Thuringica*, 8. in Bohemia

hemia *Bohemica* appellatur &c. Hæc Franconiã ab Hassia & Thuringia, Bohemiã à Voitlandia, Palatinatu Superiore & Bavaria dispescit, & in Moraviam, totumque ferè Noricũ, Hungariã, Transylvaniã, Valachiã, Moldaviã, Poloniam, Russiam, Moscoviam, &c. porrigitur.

7. Quot milliaribus Europa circumscribitur?

Longitudo ejus summa à Promontorio Sacro Lusitaniæ (Capo S. Vincente) ad Obii usque fluminis ostiũ milliaria Germanica circiter nõgenta; latitudo verò maxima à Tænaro (Capo Matapan) Peloponensi promontorio ad extremum usque Lappiæ Norvegicæ promontorium Boreale, vulgò *Nord-Cap* milliaria ampliùs quingenta complectitur.

8. Quænam inter quatuor Orbis partes principatum obtinent?

Europa, quæ licèt magnitudine cæteris longè sit inferior, bellicæ tamen laudis gloriâ, artiũ, humanitatis & literarum culturâ, negotiationibus, morũ ac vitæ politioris disciplinâ, aliisque prærogativis principem sibi locum jure vindicat.

9. Quænam præcipuæ Europæ partes?

Decem majores, octoque minores.

10. Quænam majores decem?

1. Scandia sive Scandinavia peninsula, Norvegiam & Sueciam complectens, cui Daniã jungimus. 2. Moscovia sive Russia, 3. Polonia, 4.

Hungaria, 5. Turcia Europæa. 6. Germania. 7. Britannia magna, hoc est Anglia & Scotia, adjunctâ Hibernia, 8. Italia, 9. Gallia, 10. Hispania, cui addimus Lusitaniam.

11. *Quæ octo minores Europæ partes?*

1. Belgium, 2. Lotharingia. 3. Helvetia, 4. Sabaudia, quæ Galliam inter & Germaniam sitæ sunt. 5. Transylvania. 6. Valachia, 7. Moldavia, 8. Tartaria minor, quæ Poloniâ & Turciam Europæam interjacent.

12. *Quæ alia Europæ divisio?*

Dividi hæc etiam potest in regiones, continentes, Peninsulas & Insulas.

13. *Quæ Peninsulæ?*

1. Scandinavia, 2. Chersonesus Cimbrica, ubi hodie Jutia & Slesvicum, 3. Chersonesus Taurica sive Tartaria Crimæa, 4. Peloponnesus sive Morea. Continentes sunt reliquæ regiones paulò antè memoratæ; è quibus tamen Italia etiam inter peninsulas numerari potest.

14. *Quæ Insulæ?*

1. In Oceano sunt Anglia, Scotia, Hibernia, Islandia cum minoribus aliquot. 2. In mari Baltico Scelandia, Fionia, pluresq; aliæ minores. 3. In Mediterraneo Sicilia, Sardinia, Corsica, Candia sive Creta, Balearis major, sive Majorica, Balearis minor, sive Minorica &c.

15. *Quæ Regiminis forma in Europa?*

Triplex, 1. *Monarchica*, ubi unus solus rerum potitur.

potitur. 2. *Aristocratica*, ubi Optimates imperant. 3. *Democratica*, ubi plebs ipsa dominatur, vel saltem ex hac deliguntur populi præsides. Siqui porrò ex triplici hac classe subjectos sibi populos propè ut mancipia habent, suis duntaxat rationibus, comodisque intenti, ii Tyranni appellantur.

16. Quæ in Europa linguæ usitatæ?

Quatuor matrices, Græca nimirum (cujus tamen usus hodie rarissimus) Latina, Teutonica, & Sclavonica. E *Latina* Italica, Gallica & Hispanica. E *Germanica* Sveeica, Danica, Belgica & Anglica; *è Sclavonica* verò Bohemica, Polonica, Russica &c. ortum traxêre.

17. Quæ antiquæ Europæ divisio?

1. Magna Peninsula Scandinavia Sveciam & Norvegiam. 2. Sarmatia Europæa Moscoviam. Poloniã & Lithvaniã, 3. Illyricum Dalmatiam, Bosniam, Croatiam, Istriam, Forum Julium &c. 4. Scythia Europæa Transylvaniã, Valachiam, Moldaviam, & Tartariam minorẽ, 5. Tracia Romaniã sive Turciam Europæam, 6. Mœsia, Serviam & Bulgariam. 7. Pannonia Hungariam, regionesque conterminas complectebatur. Germania porrò, Gallia, Italia, Hispania, Britannia &c. pristinam appellationẽ etiamnum retinent.

CAPUT VIII.

De novem majoribus Europæ partibus.

Exordium ducimus à Germania. Inde ad Septemtrionem digressi, à Peninsula Scandinavia ad Lusitaniam usque gradum faciemus.

§. 1.

De mappa Geographica Imperii Germanici.

1. *Quis hujus situs, qui terminus?*

Meditullio fermè Europæ tenent, atque ad Septemtrionẽ mari Germanico & Baltico, ad ortũ Hungariâ & Poloniâ, ad Austrũ Italiâ & Helvetiâ, ad occasum Galliâ & Belgio terminatur.

2. *Quæ Germaniæ magnitudo?*

Ab occasu ortum versùs ad ducenta; à Septemtrione meridiẽ versùs ad centũ quinquaginta; toto verò ambitu suo ad sexcenta milliaria Germanica complecti dicitur.

3. *Qui præcipui Germaniæ fluvii?*

Hi quatuor, Danubius, Rhenus, Albis & Odera sive Viadrus. 1. Danubius omniũ Europæ maximus, oritur in arce Doneschingensi Furstenbergicæ ditionis, indeque Ulmâ (ubi Ileâ amne auctꝰ lintriũ patiens est) Dilingâ, Donaverdâ, Neoburgum, Ingolstadiũ, Ratisbonam, Straubingam, Passavium, Linciũ, Viennâ, &c. preterfluens, ampliùs sexaginta fluviis celebrioribus receptis, in Pontũ Euxinũ se exonerat. 2. Rhenus in monte Adula sive S. Gothardi binis

nis fontibus, quorũ Borealior *Rhenus anterior*, Australior *Rhenus posterior* nuncupatur, scaturiens, perque lacũm Acroniũ, qui & *Constantiensis*, *Brigantinus* & *Podamicus* appellatur, suũ prosequens cursũ, Scaphusiã, à qua haud procul absunt cataractæ Rheni majores, & Lauffenburgũ, ubi cataractæ minores, Basileã, Brisacũ, Argentoratũ, Spirã, Wormatiã, Moguntiam, Coloniã &c. præterlabitur, donec in Belgio in alia atque alia divisus cornua inter arenarum tandem cumulos absorbetur. 3. Albis in Bohemia & Silesiæ limitibus nascens, Dresdam, Misenam, Wittembergam, Magdeburgũ, & Hamburgũ præterfluit, ac demũ vastissimo ostio in Oceanum Germanicum se effundit. 4. Odera in Silesiæ & Moraviæ confinibus ortus Silesiam & Marchiã Brandeburgicã rigat, inque Pomerania citeriore in aquarũ sinũ sive lacum diffusus, tribus ostiis mari miscetur Baltico.

4. Quæ porrò terræ indoles?

Frumento, vino, pascuis, pecoribus, feris, leguminibus, arborũ fructibus omnis generis: metallis item & mineralibus rebusque cæteris ad vitã non commodè tantùm, sed delicatè quoque ducendam abundat.

5. Qui Germanorum mores?

Ad artes & scientias omnes apprimè sunt idonei, utpote ad quas nec ingenium ipsis, nec industria deest. Typographiã, Chalcographiã, pulve-

pulverem nitratum, bombardas, aliaque plurima Germani invenêre. Fortitudine porrò ac virtute bellica ita semper præstabant, ut idcirco Germani, quasi *porsus viri* & Allemani, *omnes viri* fuerint cognominati. Admirationi olim omnibus erat adolescentum continentia, conjugatorum fides thori inviolabilis, candor, fidelitas sinceritasque summa, & immota præcipuè in Orthodoxa religione constantia. Sed fidem propè superat Germanorum in fundandis dotandisque Templis, Monasteriis, Sacerdotiis, Xenodochiis, aliisque pietatis monumentis liberalitas & munificentia, quâ vel saxa ipsa hodieq; loquuntur. At verò laudes has plurimùm obscuravit cùm luctuosissima illa tot millium Germanorum ab avita fide religione que Orthodoxa defectio; tum inconsultũ prorsus peregrinas uti vestes, ita & mores imitandi studiũ. Unde aliarum nationum Simii haud injuriâ appellari solent, qui utinam earundem potiùs virtutes ac prærogativas, quàm vitia & abusus æmulari studerent.

6. *Quæ in Imperio Germanico regiminis forma?*
Monarchica, Aristocraticæ permista.

7. *Quæ ibidem Religio?*
Fuit hæc inter præcipua inclytæ Germaniæ decora, quòd jam inde à tempore illo, ex quo nomen dare cœpit Religioni Catholicæ, constantiã ferè Germanâ in eadem semper permanserit immota,

immota, *fidei ac labii unius*, quoad Lutherus impia novarum rerum molitione confusionē plusquam Babylonicā & chaos horrendum invexit. Unde factū, ut in luctuosissima illa rerum omnium, conversione ac perturbatione secta quoque Lutherana & Calviniana pluribus in locis Religionem Catholicam antiquissima sua statione, quam per tot sæcula tenuit, dejecerit.

8 Qui Ordines, Statusque Imperii Romano-Germanici?

1. Imperator tanquam Caput. 2. Electores Sacri & Profani. 3. Archiepiscopi & Episcopi. 4. Ordinum Magistri. 5. Duces ac Principes laici. 6. Principes Abbates & Præpositi. 7. Abbates & Antistites non Principes. 8. Imperii Comites. 9. Equites & Nobiles. 10. Urbes Imperiales.

9. Quæ Imperii Germanici divisio?

Hoc Maximilianus I. Anno 1512. divisit in decē, ut vocant, *Circulos*, quorum tres, Austriacus nempe, Bavaricus, & Svevicus Danubio; tres, Rhenanus nimirum Superior & inferior, ac Westphalicus Rheno; tres item, Franconicus, Saxoniæ Superior & Inferior Mœno, Albi & Oderâ fermè circumscribuntur. Circulum Burgundicum, qui Burgundiæ antehac Comitatū, à Gallis postea occupatū, & Belgii Provincias tum Batavorum defectione, tum armis Gallicis ab Imperio magnam partem avulsas, complecte-

plectebatur, silentio prætermittimus. Circuli hujus Director erat Hispaniæ Rex.

I.

Circulus Austriacus.

1. *Quæ Regiones hoc Circulo continentur?*

I. Archiducatus Austriæ, qui dividitur in superiorem & inferiorem. Hæc infra, illa supra Anasum est. Mediam interfluit Danubius, cui Anasus infra urbem cognominem se miscet Austriæ inferioris, totiusque Imperii Germanici, metropolis est Vienna, Imperatoris Regiâ, Archiepiscopatu, Academiâ, propugnaculis &c. longè celeberrima.

II. Ducatus Styriæ, in superiorē & inferiorē divisus, Inferioris totiusque Ducatûs Caput est Græciū ad Muram amnē, arce, propugnaculis, Academiâ &c. celebris. In superiore Styria est Judenburgum, Seccovium Episcopi sedes, Mariæ Cella celestibus favoribus & prodigiis celebratissima. Ducatui quoque huic annexus est Comitatus Cillejensis, cujus urbs primaria Cilleja ad Savum.

III. Ducatus Carinthiæ, superior & inferior, ubi Episcopus Gutcensis & Lavantinus. Urbs princeps est Clagenfurtum.

IV. Ducatus Carniolæ, cujus caput Labacum Episcopi sedes. Memoratu dignus est Lacus Circonicensis, ubi anno codē & piscari & frumentari

mentari & venari licèt, aquis ingruente hyeme cum magna piscium copia ex abdito prosilientibus; apparente verò æstate recedentibus. Huc referenda quoque sunt. 1. Marchia Vinidorum, cujus caput Metulum, in Croatiæ limitibus. 2. Comitatus Goritiensis, cum urbe cognomine. 3. Comitatus Gradiscanus, Comiti de Althann jure beneficiario traditus. 4. Aquileja urbs olim percelebris, hodie in solitudinẽ propè redacta. 5. Tergestum Urbs Istriæ cum portu. 6. Flumen *Fiume*, seu Flumen S. Viti, Urbs ad sinum Carnarium.

V. Comitatus Tyrolensis, in Provinciam Athesinam, vallemque Oenanam distinctus, cujus Metropolis est Oenipontum, ubi est Academia, olim Merania Ducum Meraniæ Sedes erat. Bolsanum solemnibus nundinis, Hala salinis, officinâ Monetariâ, regio Parthenone celebris est. Sunt item in hoc Commitatu duo Imperii Principes & Episcopi, Tridentinus, & Brixinensis, quorum ille Tridenti, hic Brixinæ sedem habet Episcopalem.

VI. Austria Anterior sive Suevia Austriaca, ubi 1. Marchionatus Burgoviensis cum urbe cognomine, & Gunzburgo. 2. Comitatus Montfortensis, Brigantinus item & Veldkirchensis, quorum ille ab urbe primaria Brigantia, hic à Veldkirchio nomen trahit. 3. Dynastia Nellenburgica cum arce cognomine. 4. Comitatus Hohenbergensis, ubi Rottenburgum ad Nica-

rum. 5. Urbs Constantia. 6. Præfectura Provincialis Suevica, plures urbes & oppida complectens. 7. Brisgoja, cujus Caput Friburgum, urbs munitissima, ubi & Academia; item Brisacum fortissimum adversùs Gallos propugnaculum. 8. Quatuor urbes Sylvestres Rhenofelda, Sekinga, Lauffenburgum, & Waldishutum, quibus accedit Comitatus Hauensteinensis.

2. Quis Circuli Austriaci Director?

Imperator ipse tanquam Archidux Austriæ.

3. Quæ ibidem Religio?

Avita ubique Religio Catholica nunc floret.

4. Quæ aliæ insuper Regiones Domui Austriacæ sunt subjectæ?

I. Bohemiæ Regnum in decem & octo Circulos distributum, cujus Metropolis Praga ad fluvium Moldavâ sita, sede Archiepiscopali, arce regia, Academiâ &c. præsignis, *Triurbs* dicta, quòd ex *Nova*, *Vetere*, & *Parva* Praga constet. II. Moraviæ Marchionatus à Moravo amne, à quo in duas ferè partes dividitur, nomen trahens, Urbes præcipuæ sunt Olomutium, ubi Episcopalis sedes & Academia, & Bruna à Suecis A. 1645. irrito conatu obsessa.

III. Silesiæ Ducatus superior & inferior in decem & septem Principatus & sex Dynastias divisus Totius Silesiæ Metropolis est Vratislavia, ubi sedes Episcopalis, & Academia, à Leopoldo I. fundata. IV. Serviæ Regnum, cujus Metropolis

tropolis Alba Græca A. 1717. post insignem de Turcis relatam victoriâ recuperata est cum urbibus Orsava, Semendria, Passarovicio &c.

V. Slavoniæ Regnum, cujus urbes præcipuæ Posega; Essehinum, Gradisca, Petrovaradinum &c. cum Comitatu Sirmiensi, urbeque cognomine, ubi Episcopi sedes.

VI. Croatiæ Regnum, cujus pars etiamnũ sub jugo Turcico gemit. Urbes præcipuæ sunt Caroloſtadium, Zagrabia, ubi Episcopi sedes & Academia, Castanovicium &c.

VII. Dalmatiæ Regnum, ex quo etiam Veneti, Turcæ & Respublica Ragusana sibi partẽ vindicant. Austriacis subest 1. Urbs Senia, ubi Episcopi sedes & portus ad sinum Carnariũ vulgò *Carnero*. 2. Bucaris urbs, ubi portꝰ insignis, mercimoniis recens destinatus.

VIII. Bosniæ Regni pars, Savi ripis adjacens, Austriæ cessit pactis Passarovicensibus. IX. De Hungaria. X. Et Transylvania. XI. Et Belgio Austriaco infra dicetur. In Italia Austriacis subest. XII. Neapolitanum Regnum, quod etiam Regnum Siciliæ cis Pharum, seu fretum Siculum, dicitur, in quatuor majores atque universè in duodecim Provincias distributum, regio fertilis admodũ & culta, atque ab Apennino monte in duas ferè partes secta. Regni Metropolis est Neapolis, urbs amplissima & frequentissima, Archiepiscopi & proregis sedes.

Sunt

Sunt in hoc Regno Archiepiscopatus 20. Episcopatus 107 & urbes 1580.

XIII. Sicilia, seu regnum Siciliæ trans Pharũ, tribus promontoriis terminatur; unde & Trinacria à *tres* & *summitas*, *promotorium*, dicitur, dividiturque in tres Provincias seu valles. Urbes præcipuæ sunt Messina Proregis sedes, & Panormum. Utrobique Archiepiscopus Sacris præest. Vino, frumento, fructibus &c. ita abundat, ut Italiæ horreum ac promptuarium jure appelari possit.

II.

Circulus Bavaricus.

1. *Quinam Circuli hujus Directores?*

Elector Bavarus (qui & circuli Dux) & Archiepiscopus Salisburgensis.

2. *Quæ Regiones Electori Bavaro subjecta?*

1. Ducatus Bavariæ in superiorem & inferiorem divisus. Superioris, totiusque Bavariæ Metropolis & Electoris sedes est Monachium ad Isaram; dein Burghusium ad Salzam, ubi *Regimen*, ut vocant; Electorale, Ingolstadium ad Danubium, ubi Academia, Landsperga ad Licum, Neo-Oettinga ad Oenum. Inde haud procul abest Oettinga vetus, sacris peregrinationibus ad Thaumaturgam Deiparæ statuam à mille ampliùs annis longè lateque celebratissima. In inferiore Bavaria eminent urbes Landishutum & Strau-

& Straubinga cum Electorali utrobique *Regimine*, Ratisbona item, Regū olim & postea Bavariæ sedes &c. 2. Palatinatus superior, cujus Metropolis cum Electorali *Regimine* est Amberga. 3. Landgraviatus Leuchtembergensis cum urbe Pfreimbda. 4. Comitatus Camensis, Breitenekensis, &c. 5. In Svevia, Dynastia Mindelhemiensis, Comitatus Wisensteigensis, Donawerda, olim Imperialis, Wemdeinga &c.

3. Quinam in hoc Circulo status Ecclesiastici?

I. Archiepiscopus Salisburgensis, Legatus Pontificius natus, Germaniæ Primas &c. Metropolis sedesque Archiepiscopi est Salisburgū, ubi & Academia. II. Episcopus Frisingensis Urbs sedesque Episcopalis est Frisinga. III. Episcopus Rarisbonensis, cujus Diœcesis olim latè per Bohemiam protendebatur. Sedes Episcopi est Ratisbonæ. IV. Episcopus Passaviensis. Urbs sedesque Episcopiscopi est Passaviū seu Patavia, quadrifariā divisa, nempe in Passaviū, Instadium, Ilzstadium & Oberhusium. V. Princeps, Præpositus Berchtolsgadensis, Canonicorum Regularium S. Augustini, cui urbs Berchtolsgada cum adjacente tractu subest. VI. Principes Antistitæ *Monasterii*, ut vocant, Inferioris & superioris Ratisbonæ. VII. Abbates, Cæsarenensis, & ad S. Emmerami Ratisbonæ.

4. Qui reliqui Status Sæculares?

I. Dux Neoburgicus, cujus Ducatus hinc qui-

 dem

dem juxta Danubium, ubi Neoburgum, Ducis sedes Lavinga, Hochstadium &c. illinc verò per Palatinatum superiorem, ubi Schwandorf. firum, Hilpoltsteinium &c. porrigitur. II. Dux Sulzbacensis è Domo Palatina Neoburgica, cujus sedes est Sulzbachium in Palatinatu superiore &c. III. Princeps Lobkowizius, ob Comitatum principem Sternsteinensem in superiori itidem Palatinatu. IV. Comites, Hoheuwaldekensis & Maxlerainius in superiore, & Ortemburgicus in inferiore Bavaria. Comitatū porrò Sulzbergensem in Palatinatu superiore Comites Wolfsteinenses, nuper extincti, possedêre. V. Urbs Imperialis Ratisbona.

5. Quæ in hoc Circulo Religio?

Ubique Catholica, si paucos illos exceperis, qui in Comitatu Ortemburgico, & Sulzbergensi, urbeque Ratisbona ab avita orthodoxaque Religione descivêre.

III.

Circulus Suevicus.

1. *Qui Status Ecclesiastici in hoc Circulo?*

I. Episcopus Constantiensis, cujo Diœcesis longè olim latèque patens, hæreticorum posteà ab ovili Christi secessione haud parùm fuit diminuta. Sedes Episcopalis est urbs Marisburgum trans lacum Constantiensem. II. Episcopus Augustanus, cujus sedes Episopalis alias in urbe Di-

be Dilinga, ubi Academia. III. Episcopus Curiensis, magnis olī abundans proventibus; qui tamen post Grisonum à vera fide defectionem plurimùm fuêre accisi. Sedes Episcopi est Curia, urbs Rhætiæ primaria. IV. Princeps Abbas Campidunensis Ordinis S. Benedicti, qui perpetuus est Imperatricis *Archi-Mareschallus*. Principis territorium est in Algoja circa Jlarū amnem. V. Princeps Præpositus Elvacensis, cujus est Elvacum urbs cum circumjacente tractu. VI. Præpositi & Abbates 1. Ord: S. Augustini Canonici Regular: Wettenhusan9. 2. Ord: S. Benedicti Elchingensis Gengeubacensis, Irsingensis, seu Ursinensis, Isnensis, Ochsenhusanus, Ottoburanus, Petershusanus, SS. Udalrici & Afræ Augustæ Vindelic: Weingartensis, Zwifaltensis. 3. Ord: Cistere: Salemitanus. 4. Ordin: Præmonstr: Marchtalensis, Rodensis, Roggenburgensis, Schussenriedensis, Urspergensis, Weissenavensis sive Augiæ minoris. VII. Principes Antistitæ nobilium Virginum, Buchavensis ad lacum plumarium, & Lindavensis in Urbe Imperiali Lindavia. VIII. Antistitæ Baintensis, Guttencellensis, Heggenbacensis, & Rubromonasterensis, Ordinis omnes Cistercienses.

2. *Qui Status Sæculares?*

I. Dux Würtembergicus, cujus sedes urbsque primaria est Stutgargia. II. Marchiones Baden-

sis & Durlacensis. Badensi Marchionatus superior, cujus urbes primariæ Badena, Rastadiũ &c. Durlacensi verò subest Marchionatus inferior, ubi Durlacum, Pforzpemiũ &c. Marchionatus superior religioni adhæret Catholicæ, inferior Lutheranæ, uti & Wiirtembergiæ Ducatus. III. Principes Hohenzolletanus, Hechinganus, & Sigmaringanus, Religionis uterque Catholicæ. IV. Principes Fürstenbergenses, Möskirchensis & Stüligensis, itidem Catholici. V. Princeps Oettinganus qui solus ex antiquissima hac familia Luthero adhæret. VI. Præter Comites Oettinganos in tres stirpes Wallerstheiniam, Spilbergicam & Balderanam divisos, Circulo huic adscripti sunt Comites Fuggeri, Graveneggii, Hohenemsii, Justingenses sive Freybergii, Königseggii, Montfortii, Pappenheimii, Rechbergii, Truchsessii de Wadldburg Wolfegg Zeil &c. VII. Urbes Imperiales Catholicæ sunt Buchavia, Buchornia, Cella, Gamundia, Gengenbachium, Offenburgum, Pfullendorffium, Rottwilla, Uberlinga, Wangina & Willa. Mixtæ Religionis Augustæ Sueviæ Metropolis, Biberacũ, Dünckelspihla, Kauffburs, Leutkirchium, & Ravenspurgum. Lutheranæ Alena, Bopfinga, Campidunũ, Eslinga, Gienga, Hala, Heilbrunna, Isnia, Lindavia, Memminga, Nordlinga, Reutlinga, Ulma, & Wimpina.

3. Qui

3. *Qui Circuli hujus Directores?*

Episcopus Constantiensis & Dux Würtembergicus, qui & Circuli Dux est.

IV.

Circulus Rhenanus superior.

1. *Qui Status Ecclesiastici?*

I. Episcopus Wormatiensis. II. Episcopus Spirensis. III. Episcopus Argentoracensis. IV. Episcopus Basileensis, qui postquam Basilea veram Religionem abjuravit, Bruntruti sedem fixit Episcopalem. Episcopatus porrò Metensis, Tullensis & Virodunensis, pridem Gallis cessêre. V. Princeps Abbas Fuldensis Ord. S. Benedicti, perpetuus *Archi Cancellarius* Imperatricis, & Abbatum per Grmaniam & Galliam *Primus*. Principis porrò Abbatiæ Prumiensis possessionem pridem adiit Elector Trevirensis. VI. Magnus Equitū Melitensiū *Prior* per Germaniam, cujus sedes est Heitershemii in Brischoja VII. Princeps Antistita Andlaviensis in Alsatia inferiore.

2. *Qui Status Sæculares?*

I. Comites Palatini Rheni, Bipontinus, & Bircofeldensis Comitatus porrò Veldentianus & Simmerensis sub Electoris Palatini ditione est. II. Landgravii Hassiæ, quadrifariā divisi, nempe in Casselanos, Darmstadianos, Rhenofeldenses & Homburgenses. Hasso-Casselanus possidet 1. potiorem Hassiæ inferioris partem,

2. In Hassia superiore Marpurgũ, aliasque Urbes. 3. Principatum Hirschfeldiæ, insignem olim Abbatiâ &c. Hasso-Darmstadianus potiss. simam Hassiæ superioris partem obtinet cum urbe Gissa; Comitatum item Cattimelibocensem superiorem, cujus Caput Darmstadium, Hasso Rhenofeldensis tenet Comitatum Cattimelibocensem inferiorem; in Hassia verò inferiore Rottemburgum, Landgravii Rottemburgensis, & Wanfridam. Wanfridensis sedem &c. Hasso Homburgensi subjecta est urbs Homburgum in Hassia superiore. III. Principes Nassoviæ, in sex ramos divisi, nempe in Dietiensem, Dillemburgensem, Hadamariensem, Idsteinensem, Sigenensem, & Usingensem, cum Comitibus Sarbrukensibus, Ottweileranis & Vilburgensibus. Omnes hi nomen ducunt à Principatu urbeque primaria Nassovia, suntque partim Catholici, partim Acatholici. IV. Princeps Comitatus Montis Bellicardi, Duci Würtembergiæ subjectus. V. Princeps Salmensis & Princeps Waldensis. Comes item Hanoviensis, cujus est Hanovia, ampla, munitaque Wetteraviæ urbs. VI. Comites Hazfeldenses, Isenburgici, Leiningenses, Saynenses, & Witgensteinenses Solmenses, Wiedenses, Wild & Rheingravii &c. VII. Urbes Imperiales Wormatia, Spira, Fridberga, Wezlaria, Gelnhusium & olim Argentina, aliæque Alsatiæ urbes, nunc

nunc Gallicæ omnes ditionis. Duces quoque Sabaudiæ & Lotharingiæ Circulo huic sunt adscripti.

3. *Qui Circuli hujus Directores?*

Episcopus Wormatiensis & Landgravius Hassо-Cassselanus.

V.

Circulus Rhenanus inferior seu Electoralis.

1. *Qui Circuli hujus Status Ecclesiastici?*

I. Archiepiscopus & Elector Moguntinus, qui possidet 1. ditionem Moguntinam, 2. Stradā, Montanam, 3. Eisfeldiæ tractum, 4. Erfordiā, Thuringiæ metropolim cum tractu adjacente, 5. Frislariam, Ameneburgum &c. in Hassia inferiore. 6. Aschaffenburgum, Gerreshemium &c. II. ArchiEpiscopus & Elector Trevirensis, cujus præterTreviros, metropolim, est Confluentia, ubi Mosella Rheno jungitur, Vesalia superior, Prumia cum Abbatia principe, Sarburgum &c. III. ArchiEpiscopus & Elector Colonienſis, cujus sedes Electoralis Bonna. Idem præter alia possidet quoq; Westphaliæ Ducatū.

2. *Qui Status Sæculares?*

I. Elector Palatinus, cui subest 1. Palatinatus Rhenanus sive Inferior. 2. Ducatus Neoburgicus in Circulo Bavarico. 3. Ducatus Juliacenſis & Ducatus Montanus cum Dynastia Ravensteinensi in Circulo Westphalico &c. II.

Princeps Arembergicus, cujus Principatus urbsque Aremberga in Eiffalia. III. Comites Sleidani, Manderscheidenses, Reifferscheidenses, & Virneburgenses, omnes itidē in Eiffalia.

3. *Quis Circuli hujus Director, & Dux?*

Director est Elector Moguntinus, Dux verò Elector Palatinus.

VI.

Circulus Westphalicus.

1. *Qui Status & Ordines Ecclesiastici?*

I. Episcopus Monasterienſis. II. Episcopus Leodienſis. III. Episcopus Paderbornenſis. IV. Episcopus Osnaburgenſis. Verdenſem porrò Episcopatum Svecus primùm, ac nuper Hannoveranus; Mindensē verò Brandeburgus occupavit, profani utrumque juris factum in pacificatione Westphalica. V. Abbates Principes Corbejenſis & Stabulenſis. Abbas item Verdenſis & Cornelienſis. VI. Princeps Antistita Essendienſis, & Abbatissa Burscheidenſis. Princeps porrò Antistita Herfordienſis Calvino adhæret.

2. *Qui Status Sæculares?*

I. Dux Juliacenſis. II. Dux Montenſis. III. Dux Clivenſis. Ducatum Juliacenſem & Ducatū Montenſem, cujus metropolis Dusseldorpium, possidet Elector Palatinus; Clivenſem verò cum Comitatu Marchiæ, & Comitatibus Revens-

Revensbergenſi, Lingenſi &c. Elector Brandeburgicus. Weſtphaliæ porrò Ducatus Electori Colonienſi eſt ſubjectus. IV. Princeps Friſiæ Orientalis. V. Comites Rentheimenſes, Bronchoſtii, Lippienſes, Reckheimenſes, Styrumii, Tecklenburgici, Vechlenſes &c. Plures alios Circuli hujus Comitatus poſſident Rex Daniæ, Luneburgici Haſſi &c. VI. Urbes Imperiales, Colonia, Aquisgranum, Tremonia.

3. Qui Circuli Directores?

Epiſcopus Monaſterienſis & Dux Juliacenſis cum Clivenſi alternatim.

VII.

Circulus Franconicus.

1. Quinam Statu Eccleſiaſtici?

I. Epiſcopus Bambergenſis, cui & in Carinthia loca quædam ſubjecta ſunt. Epiſcopus Herbipolenſis, qui & Dux Franciæ Orientalis. III. Epiſcopus Euſtadianus. Urbs Princeps eſt Euſtadium ad Almonum amnem. IV. Magiſter Equitum Teutonicorũ, cujus ſedes eſt Mergenthemii ad Tuberum amnem, poſtquam Equites Teutonici ex Boruſſia commigrare ſunt compulſi.

2. Qui Status Sæculares?

I. Marchio Byruthanus ſeu Culembacenſis. II. Marchio Onoldinus ſive Anſpacenſis. Uterq; hic Marchionatus Luthero adhæret. III. Prin-

ceps

ceps Schwarzbergensis, & princeps Löwenste-
inius sive Werthemiensis. Princeps porrò Co-
mitatus Hennebergicus inter Saxoniæ Duces
est divisus, excepta Smalcaldia urbe, quæ Has-
so Cassellano cessit. IV. Comites Castellani,
Dernbacenses, Erpacenses, Limburgenses,
Hohenlogici, Reinecani, Schenbornii &c. V.
Urbes Imperiales Norimberga, Francofurtum
ad Mœnum, Schweinfurtum, Rottemburgum
ad Tuberum, Weissenburgum, & Winshemiū.

3. Qui Circuli Directores?

Episcopus Bambergensis, & Marchio Byrutha-
nus, qui & circuli Dux est.

VIII.

Circulus Saxoniæ Superioris.

1. Qui Circuli hujus Directores?

Elector Saxoniæ (qui & Dux Circuli) & Ele-
ctor Brandeburgicus.

2. Quæ Provinciæ Electori Saxoniæ subjecta

1. Saxonia propria sive Electoralis in septem
Circulos, Electoralem nempe, Thuringicum,
Misnienſem, Lipsiensem, Nontanum, Voitlan-
dicum & Neustadianum divisa. 2. Lusatia su-
perior &c. Electoris sedes Dresda ad Albim.

3. Quid in hoc Circulo Elector Brandeburgicus possidet?

1. Marchiam Brandeburgicā, quæ in *Veterem*,
Novam, *Mediam*, & *Ckeranam* &c. distribui-
tur. 2.

tur. 2. Pomeraniam ulteriorem, partemque citerioris cum Principatu (olim Episcopatu) Caminensi, aliisque. Electoris sedes Berolinũ ad Spreham amnem.

4. Qui Status Ecclesiastici?

Florebant olim in hoc Circulo Episcopatus Misnensis, Merseburgensis, Naumburgensis, Brandeburgensis, Havelbergensis, Caminensis & Lebusiensis. Abbatiæ item Principes Saalfeldensis, Quedlinburgensis & Gerenrodensis &c. nunc profani omnes juris. Nam Misnensem, Merseburgensem & Nauburgensem Episcopatum cum Abbatia Saalfeldensi Saxoniæ Duces, Reliquos verò Episcopatus Elector Brandeburgicus occupavit. Quedlinburgense & Gerenrodense cœnobium Abbatissiæ, ut vocant, Lutheranæ incolunt, ut plura alia monasteria silentio involvam.

5. Qui reliqui Status Sæculares?

I. Saxoniæ Duces, Weissenfelsenses, Merseburgenses, Vinarienses, Isenacenses. & Gothani in plures ramos divisi. II. Principes Anhaltini, Dessavienses, Bernaburgenses, Cœthenses & Servestenses. III. Principes Schwarzburgici, Sondershusiani & Rudelstadiani. Princeps itẽ Fundanus, qui Mansfeldiæ Comes, Catholicus. IV. Comites Barbienses, Gleichenses, Hohensteinii, Reussenses, Schœnburgici, Stolbergenses &c.

IX.

IX.

Circulus Saxoniæ Inferioris.

1. *Qui Circuli hujus Directores?*

ArchiEpiscopi Magdeburgensis & Bremensis. In quorum locum successêre Electores Brandeburgicus & Hannoveranus.

2. *Quæ Electoris Hannoverani Provinciæ?*

1. Ducatus Luneburgicus. 2. Pricipatꝰ Calenbergensis sive Hanoveranus, ubi Hannoverani Electoris sedes. 3 Principatus Grubenhagensis &c. præter Ducatum (olim ArchiEpiscopatûs) Bremensem &c.

3. *Qui Status sive Ordines Ecclesiastici?*

Ex tot Circuli hujus Episcopatibꝰ, Magdeburgensi nempe & Bremensi, Halberstadiano, Sverinensi, Slesvicensi, Lubecensi & Raceburgensi, solus Hildesiensis in pristina Juris & Jurisdictionis sacræ possessione, fideque orthodoxa adhuc persistit, posteaquam in Pacificatione Westphalica ArchiEpiscopatus Magdeburgicus cum Episcopatu Halberstadiano Electori Brandeburgico; ArchiEpiscopatus Bremensis Sveco primùm, ac pronuper Hannoverano, Episcopatus Sverinensis & Raceburgensis Ducibꝰ Megalopolitanis cessêre. Episcopatum porro Lubecensem Princeps Lutheranus ex Holsatiæ Ducibus Gottorpianis, quem Episcopum vocant, administrare solet; Slesvicensem verò Rex Daniæ tenet.

4. *Qui*

4. Qui reliqui Status Seculares?

I. Dux Guelpherbytanus, cujus est Ducatus Brunsvicensis &c. Domus item Beverana & Blanckemburgensis ex eadem Ducum familia. II. Duces Megalopolitani, Sverinensis & Strelitiensis. Sverinensis possidet Ducatum Megalopolitanum, Principatum Vandaliæ, Principatum & Comitatum Sverinensem, Rostochiense Dominium cum urbe Rostochio; Strelitiensis verò Principatum Raceburgensem & Dominium Stargardiense &c. III. Dux Slesvicensis & Dux Holsatiæ. Uterque hic Ducatus inter Daniæ Regem, Ducemque Holsatiæ est divisus. Urbes Imperiales Hamburgũ, Lubeca, Brema, Goslaria, Mülhusium, & Nordhusium.

§. II.

De magna Peninsula *Scandia* sive Scandinavia.

Quæ hæc Europæ pars?

Extrema Septemtrionem versùs, Sveciam & Norvegiam complectens. Nos Daniam quoque adjungimus, utpote conterminam, & eidem, cui Norvegia, Domino subjectam.

SVECIA.

1. Qui Sveciæ Limites?

Ad Septemtrionem Lappiâ, Norwegicâ, ad Ortum Moscoviâ, ad Austrũ mari Baltico & Curlandiâ, ad Occasum Norvegia clauditur.

2. Quæ

2. *Quæ Aquæ?*

Mare Balticum, sinusque Bothnicus & Finnicus, cum multis lacubus locisque paludosis.

3. *Quæ Aura?*

Perfrigida; attamen, in parte præsertim Australi, ubi pauciores sunt paludes, pura, oppidoque salubris, ita ut non rarò incolæ vitã ultra centum annos producant; Pars porrò Septentrionalior ob crebras paludes insalubris est.

4. *Quæ soli fertilitas?*

Id de Europa universa generatim dicendum regiones Boreales eò minùs esse frugiferas, quo propiùs ad Polum accedunt; contrà quò longiùs inde recedunt, eò esse fertiliores. Superior igitur Sveciæ tractus cùm ob frigoris inclementiam, tum ob frequentes paludes sterilis admodũ est. Australior verò, non obstante sex mensium peracri hyeme, tritico, pascuis, sylvis, cervis, alcibus, mustellis alpinis &c. abundat. Nec usquam æris venas opulentiores reperiri.

5. *Quæ præcipuæ Sveciæ partes?*

1. Gothia, 2. Svecia propriè dicta, 3. Lappia Svecica, 4. Finnia. Ingria porrò & Livonia ditionis hodie sunt Moscoviticæ.

6. *Quæ Regni Metropolis?*

Holmia, quæ multis è mari prominentibus scopulis cingitur.

7. *Qui Svecorum mores?*

Sunt frigoris, inediæ, laboris patientes, ro

busti, bellicosi; imò & truculenti. Id quod maximo suo damno experta est Germania centũ abhinc annis, quando in patriæ, religionisque orthodoxæ excidium Sveci, à Germanis heterodoxis evocatì, immanitate plus quàm barbarâ sævière in Catholicos.

8. Quæ Regiminis forma in Svecia?

Olim nihil gravioris momenti licebat Regi suscipere quin priùs quatuor regni ordines nempe Ecclesiasticorum, Nobilium, Civium & Rusticorum in consilium adhiberet, quoad annô 1680. Carolo XI. suprema ab iisdem potestas est concessa; qua tamen à Caroli XII. obitu Ulrica Eleonora, Regis defuncti soror, cum Friderico Hasso Casselano, thori regnique consorte, se denuo abdicavit.

9. Quæ ibidem Religio?

Lutheri ubique doctrina, velut Evangelium, recepta est.

NORVEGIA.

1. Qui Regni hujus termini?

Ad Septemtrionem & Occidentẽ Oceanus Germanicus. ad Meridiẽ sinus Scagensis seu Danicus, ad Ortum perpetuus montis tractus quo à Svecia sejungitur.

2. Quæ Aquæ?

Occidentem versùs in Oceano Germanico est vortex sive Euripus omnium maximus (vulgò

Mel

Mal Strom) qui naves onerarias & vicina quæque absorbet.

3. Quæ terræ indoles?

Regio hæc ob deserta & inhospita tesqua, horridaque montium altissimorũ juga partem potissimam aspera est & inculta; frugum tamen sat ferax, ubi solum culturæ patiens est. Arbores ibi prægrandes, malis navibusque frabricandis aptissimæ; æris item, magnetis, picis, pellium, ac piscium; asellorum præcipue marinorũ, qui in vicino mari capiuntur, magna copia.

4. Quæ Norwegiæ partes?

Sex complectitur provincias, 1. Bahusiã, quæ Svecorum est. 2. Aggerhusiam, 3. Bergensem, ubi Berga metropolis, Regii Præfecti sedes, 4. Stavangriam, 5. Nidrosiam, 6. Wardhusiam.

5. Qui Norwegorum mores?

Gens est rudis; in arte tamen fabrili probè exercitata, algoris, inediæ ac laboris tolerans, piscatuque & venatione ut plurimum victitans.

6. Quæ eorundom Religio?

Et hi Lutheri placita, tanquã dogmata Evangelica, amplectuntur.

7. Qui qualesque Lappones?

Hi triplicis sunt generis. 1. Qui ad Boream sunt remotissimi, Daniæ Regi parent. 2. Qui ad ortum habitant, sub Moscorum sunt Imperio. 3. Reliqui iique potiores sinum Botchnicum versùs, Sveciæ Regi subsunt, genus hominũ barbarum,

barũ, ſylveſtre, ſuperſtitioſũ, ac veneficiis infame, qui ventos navigaturis vendere dicuntur. Equorum loco rangiferos, cervis haud multùm abſimiles, vehiculis jungunt, ſeu trahis, quibus breviſſimo temporis ſpatio maxima conficiunt itinera.

DANIA.

1. *Quæ Regni hujus confinia?*

Ad Septemtrionem & Occidentem mare Germanicum, ad Orientem ſinus Scagenſis, & mare Balticum, ad Auſtrum Holſatia.

2. *Quæ Aquæ?*

Præ cæteris memorandus ſinus Scagenſis (aliis Codanus, aliis Danicus,) Jutiã inter & Sveciam ac Daniæ inſulas, ex quo triplex in mare Balticum tranſitus, nempe 1. per fretum Balticũ minus Jutiam inter & Fioniam, 2. per fretũm Balticum majus Fioniam inter & Selandiam, 3. Per fretũ Sundicũ (inter Helſingam Scaniæ & Croneburgum Selandiæ urbem) tam anguſtum, ut tormentis utrinque inceſſi poſſint navigia, quæ hîc vela demittere, & conſtitutũ à Daniæ Rege portoriũ pendere coguntur.

3. *Quod Cæli ſolique ingenium?*

Aura perfrigida eſt; terra frumento, paſcuis, equis, ferisque abundat.

4. *Quæ Daniæ Provinciæ?*

1. Jutia peninſula, olim Cimbrica Cherſone-

sus, 2. Selandia & Fionia Insulæ majores, cum multis aliis minoribus.

3. Quæ Regni Metropolis?

Hafnia in insula Selandia, ubi portus insignis.

6. Qui Danorum mores?

Navigationibus etiam remotis jam olim assueti, mercimoniis præcipue dant operam, ad scientias æquè atque arma tractanda indocti.

7. Quod Regimen?

Monarchicum.

8. Quæ Religio?

Verâ Evangelii doctrinâ repudiatâ, Lutheri adhæsêre, non paucis tamen Catholicorum cæremoniis retentis.

§. III.

MOSCOVIA.

1. Qui Moscoviæ fines?

Ad Septemtrionẽ mare habet glaciale, ad Occidentem Lappiam Norvegicam, Poloniam & Sveciam, ad Austrum Tartariam minorem, Circassiam, mare nigrum & Caspiũ, ad Orientem Tartariam majorem sive Asiaticam.

2. Quæ Aquæ?

Fluvii Volga, Obius, Tanais, Dzvina &c. Lacus Ladoga longus 36. latus 20. milliaria Germanica, & Lacus Onega, qui longitudine 50. latitudine 18. milliaria complecti dicitur.

3. Quæ terræ indoles?

Regio

Regio hæc spatiis ingentibus diffusa in mediterraneis fere plana est; ad oras verò maritimas in montes assurgit altissimos, plena passim sylvis, lacubus, & majoribus fluminibus, quorũ aquæ ingenti labore sumptuque, at non minore operæ pretio compendioque per factitios alveos sive *Canales* jungi nuper, committique cœpere, ùt inde in mare Balticum & Caspium, Pontumque Euxinum navibus liber pateat accessus. Aura potiorem anni partem frigidissima est, quam æstas subinde excipit tam fervida, ut ferant alicubi ineunte Junio, Julio exeunte metant. Feris syvæ abundant. Loca deserta non pauca, in Syberia præsertim, ubi pretiosæ mutium Ponticorum & Mustelarum Scythicarum pelles, quas ut integras servent, bestiolas illas telis obtusis, inque nasum ferè directis dejiciunt ex arboribus.

4. Quæ Moscoviæ partes?

Quatuor præcipuæ. 1. Russia Occidentalis. 2. Russia Orientalis. 3. Tartaria Moscovitica, 4. Lappia Moscovitica, quibus aliæ multæ Provinciæ, nuper Svecis ereptæ accessêre, nempe Livonia, Ingria, Careliæ pars, ubi mediis in aquis Sinûs Finici ad Nievæ ostium A. 1703. ædificari cœpta est urbs longè munitissima Petersburgum, ut taceam urbes regionesque alias Persico bello partas.

5. Quæ Metropolis?

Moscua, quæ omnium Europæ urbium amplissima esse perhibetur, ad Moscum amnem.

6. Qui incolarum mores?

Gens hæc rudis omnino erat, barbara & inculta, quoad Petrus I. post varias Europæ regiones peragratas bonarum artium disciplinas, cùmque his mores pariter cultiores politioresque hasce in terras cœpit invehere.

7. Quæ ibidem regiminis forma?

Imperiosa prorsus ac despotica; nam subjecti omnes perinde habentur atque mancipia, quorum & bona omnia, & vita ipsa è Czari pendet arbitrio. Neque plebeii solùm sed & optimates ob levia sæpe delicta si non morte, fustuario certè mulctari solent.

8. Quæ Moscorum Religio?

Hi cum Græcis Schismaticis fermè conveniũt.

§. IV.

POLONIÆ REGNUM.

1. Quæ Regiones conterminæ?

Ad Septemtrionem Borussia, Curlandia & Livonia cum Moscoviæ parte, ad Ortum itidem Moscovia, ad Occidentẽ Silesia, Marchia Brandeburgica & Pomerania, ad Austrum Valachia, Transylvania & Hungaria.

2. Qui fluvii præcipui?

Vistula Cracoviam, Varsaviam, Thoruniũ &c. alluens, infra Dantiscum mare subit Balticum.

Bory-

Boryſthenes verò & Tyras in Pontum Euxinũ ſeſe exonerant.

3. Quæ Cæli affectio locique natura?

Aër perfrigidus quidẽ, ſed ſalubris, niſi quòd in Lithvaniæ quibusdam locis paluſtribus craſſior ſit & inſalubrior: Terra frumento, cera, melle, ſale, pice, metallis, pecore, jumentis, feris, ac piſcibus omnis generis abundat.

4. Quæ præcipuæ Regni Poloniæ partes?

1. Polonia propriè dicta, 2. Magnus Litvaniæ Ducatus, 3. Boruſſia regalis ſive Polonica &c.

5. Quæ Regni hujus Urbes præcipuæ?

Cracovia regni totius, Vilna Lithvaniæ metropolis eſt, Varſavia Regum ſedes.

6. Qui Polonorum genius?

Sunt fortes & animoſi, atque adversùs Turcas, aliosque Eccleſiæ hoſtes prorſus intrepidi, equo ùt plurimùm mereri ſoliti, nobilitatis avitæque libertatis apprimè tenaces &c.

7. Quæ regiminis forma?

Partim Monarchica, partim Ariſtocratica cum Democratica permiſta.

8. Quæ Religio?

Catholica; tolerantur tamen alicubi Lutherani, Calviniſtæ, aliique Sectarii, quos *Diſſidentes* vocant. Plura de Polonia diſces ex annuis PP. Skarga, Kwiatkiewicz, Gwagnino, Crantzio, Floro Polonico &c.

§. V.

TURCIA EUROPÆA.

1. *Quos hæc habet terminos?*

Ad Septemtrionem Poloniam & Hungariam; ad Ortum Pontum Euxinum; ad Austrum Mediterraneum; ad Occasum mare Adriaticum.

2. *Quæ præcipuæ ejusdem partes?*

1. Bulgaria, Bessarabia, Thracia, sive *Romania*, Græciaque universa, quæ uno omnes nomine *Romelia* appellantur, atque à supremo Præfecto *Beglerberg* dicto, cujus sedes Urbs Sophia Bulgariæ metropolis, administrantur. 2. Bosniæ, Croatiæ, Dalmatiæ & Serviæ pars. 3. Insula Creta sive *Candia*, centum olim urbibus frequens, & Eubœa vulgò *Negroponte*, cum aliis Archipelagi insulis, quarum plerisque nova hodie nomina indidêre. has inter est Insula Pathmos, sive *Palmosa*, ubi S. Joannes Apocalipsin scripsit.

3. *Quæ Imperatoris Turcici sedes?*

Adrianopolis primùm, donec sedes regia Constantinopolim (Turcæ Stambol vocant) Annô 1453, à Machomete II. captam, est translata.

4. *Quæ Turcarum ingenia?*

Gens hæc atrox, truculenta & barbara, ad regnorum, bonarumque artium excidiũ nata, nõ propria virtute, sed Principum Europæorum dissidiis, gravissimisque Pseudochristianorum præci-

præcipuè, ipsis adeò Turcis pejorum, flagitiis ad tantum dominationis fastigiū est grassata.

5. Quæ Turcarum Religio?

Nefariis omnes impii Machometis superstitionibus sunt dediti, quibus immisti Schismatici Græci, DEO & Ecclesiæ rebelles, miseram servivunt servitutem.

6. Quæ celebriores antiquæ Graciæ Provinciæ?

1. Macedonia, ubi Thessalonica, hodie *Salonichi*. 2. Albania sive *Arnaut*. 3. Epirus. 4. Ætolia, ubi Actium promontorium, 5. Achaja, nunc *Livadia*, ubi olim Athenæ urbs Academica toto orbe celeberrima, mons Parnassus, aliaque antiquitatis monumenta. 6. Thessalia sive *Janna*, ubi Campi Pharsalici, amœnissima Tempe, mons Olympus &c. 7. Peloponnesus sive *Morea*, ubi Corinthus, Sparta &c. fuerāt.

7. Quis Græciæ hodiernæ status?

Nobilissima hæc regio, omni antehac disciplinarum genere longè excultissima, sedes nunc est ignorantiæ, meraque Barbaries.

8. Quæ terræ fertilitas?

Hæ aliæque Turcicæ ditionis Provinciæ erant olim cultissimæ, rerumque omnium affluentiâ refertissimæ; quæ tamen hodie ob incolarū vel inscitiam, vel inertiam magnam partem neglectæ jacent.

§ VI.
BRITANNIA.

1. *Quis hujus situs?*

Undique mari cingitur, ad Septemtrionẽ Caledonio, ad occasum Hibernico, ad Austrum Britannico, ad ortũ Germanico, ubi Batavi magnũ quotannis quæstum ex halecum captura faciunt.

2. *Quæ Britanniæ divisio?*

Insula hæc, omniũm Europæ maxima, Angliæ & Scotiæ regna complectitur, & Britannia magna appellatur. Huic Occidentem versùs adjacet Hibernia, quæ cum pluribus aliis insulis minoribus Britanniæ Regi subjecta est.

3. *Qui fluvii præcipui?*

In Anglia Tamesis, Tavus in Scotia, ubi quatuor magna æstuaria, quæ Scoti *Fyrth* vocant, in Hibernia Senus.

4. *Quæ urbes primariæ?*

Angliæ Londinum, Scotiæ Edenburgum Hiberniæ Dublinum.

5. *Quæ Cæli affectio, solique natura?*

In Anglia aura humidior, crassiorque, temperata tamen. Terra ut fertilissima, vinũ tamen non profert. Lana, stannum, & equi Anglici præ reliquis commendantur. Asperioris & crassi & soli est Scotia; unde minor frugum, maxima verò piscium, halecũ præcipue ac Salmonum

num copia. In Hibernia ob crebros lacus & paludes aër gravior, minusque salubris est; prata tamen pecoribus, lacus piscibus, maximè salmonibus, abundant.

6. Quis incolarum genius?

Hi quamdiu religioni veræ adhæserant, miris passim laudibus efferebantur; at postquam ab ea defecêre, toti pariter à se ipsis degenerârunt. Adeò nempe si non unica, optima certè morũ magistra religio est orthodoxa, quæ si exulare cogitur, vera pariter virtus, honestas, politia &c. exulet necesse est. Quòd si populo hujusmodi fœdifrago, veræque religionis desertori ferociores insuper animi impetus natura indidit, quid, nisi casus tragicos, turbulenta, dira, funesta quæque exspectes?

7. Quæ Regiminis forma?

Monarchica, cum Aristocratica & Democratica permista.

8. Quæ ibidem Religio?

Catholica tantopere olim floruit, ut multæ Europæ Provinciæ, ac præcipuè Germania primos orthodoxæ Fidei magistros & Apostolos Britanniæ debeat. At verò post horrendum illud Schisma ab Henrico VIII. Ecclesiæ DEI propugnatore primùm strenuo, deinde hoste infensissimo introductum, merum diversarum sectarũ chaos hodieque lugentes conspicimus.

9. Quis antiquæ Britanniæ Status?

Hæc

Hæc Albion primùm, tum à Romanis victoribus Britannia appellata est. Præsidiis exinde Romanis ad Galliam defendendam avocatis, Britanni Anglos, Saxonum Coloniam, contra vicinorum hostium incursiones in subsidium advocârunt à quibus strenuè primùm adjuti, dein contra fidem datam patriâ pulsi, partim in extremum Galliæ angulum sedem nomenque transtulêre, partî in montes Cambriæ (Walliam hodie vocant) se recepêre, retenta in hanc usque diem antiquæ Britanniæ lingvâ. Britannia subinde à novis incolis Anglis Anglia vocari cœpta est.

§. VII.

ITALIA.

1. *Qui ejus termini?*

Italia ocreæ figuram referens, Septemtrionem versùs à Germania; Helvetia & Gallia Alpibus submovetur; cætera verò mediterraneo undique mari cingitur.

2. *Qui fluvii præcipui?*

Padus; quem Pœtæ Eridanum vocant, Tiberis & Athesis.

3. *Quæ terræ fertilitas?*

Tanta, ut Europæ Paradisus appellari haud injuriâ possit; nam vinum generosum, poma optima omnis generis, sericum, resque alias uberrim suppeditat.

4. Quæ

4. *Quæ Italiæ divisio?*

In superiorem, mediam & inferiorem dividi percommodè potest. In parte superiore seu Boreali septem sunt Ducatus, nempe Sabaudia, Pedemontium, Mons-Ferratus, Ducatus Mediolanensis, Parmensis, Mutinensis & Mantuanus. Tres item Respublicæ, Veneta, Genuensis, & Lucensis. In Italiæ meditullio ditio est Summi Pontificis, & magnus Hetruriæ Ducatus: in parte inferiore seu Australi Regnum Neapolitanũ. Italiæ circumjacent Insulæ majores Sicilia, Sardinia, Corsica & Melita, cum minoribus quibusdam.

5. *Quæ urbs Italiæ primaria?*

Roma, Imperii primùm profani, imò & veteris orbis universi caput; inde verò Imperii Ecclesiastici, non per veterem duntaxat, sed novum insuper orbem quaquaversus dilatati metropolis, Summique Pontificis & Christi in terris Vicarii sedes.

6. *Quæ Religio?*

Sola hic Religio Catholica sedem fixit stabilẽ, nullis unquam inferorum machinis evertendã.

7. *Qui Italorum mores?*

Perspicaci sagacique sunt ingenio, ac rerũ omnium capaci. Dicuntur tamen astuti, subdoli, gloriæ, vindictæ & pecuniæ tenaces non minùs quàm appetentes, ac medium quodammodo tenere Hispanicam inter gravitatem & levitatem Gallicam.

8. *Quæ*

8. Quæ priſcæ Italiæ diviſio?

Pars Italiæ ſuperior, ubi Pedemontium, Mediolanum, Parma &c. Gallia *Ciſalpina* ſive *Togata* vocabatur. Versùs Dominium Venetum erat Gallia *Transpadana; Ciſpadana* autẽ versùs agrum Florentinũ. Omnis hic Italiæ Superioris tractus poſt Longobardorum irruptionem Longobardia dicta eſt. In Media Italia erat Hetruria ſive Tuſcia, Græcis Tyrrhenia, hodiernis Italis Toſcana. Campania Romana, cujus caput Roma, majorẽ Latii antiqui partem continet, ubi olim Latini, Sabini, Rutuli, Volſci, &c. Ducatus Spoletanus *Umbria*, Marchia Anconitana Picenum nominabatur. In Italia inferiore erat 1. Samnium, ubi hodie Beneventum. 2. Campania felix, ubi Neapolis, Capua, Nola &c. 3. *Græcia magna*, Apuliam & Calabriam, quæ inferior regni Neapolitani pars eſt, complectebatur. In antiqua Calabria erat urbs Tarentum. Hodierna Calabria Siciliam versùs protenditur.

§. VIII.

GALLIA.

1. Qui Regni hujus limites?

A Septemtrionibus mari Britannico (nauta *Canalem*, Galli *la Manche* ſive manicam vocant) parteque Belgii; ab occaſu Oceano Atlantico; à Meridie montibus Pyrenæis, quibus ab Hiſpa-

ab Hiſpania ſejungitur, & mari Mediterraneo; ab Ortu Sabaudiâ, Comitatu Burgundiæ, Lotharingiâ & parte Belgii terminatur.

2. *Qui celebriores Galliæ fluvii?*

Sequana, Ligeris, Garumna, & Rhodanus.

3. *Quæ Cæli ſoliquæ affectio?*

Soli temperies ſalubris; ſolum oppidò fœcundum, præcipuè in Provincia versùs mare Mediterraneum. Vina Campana & Burgundica paſſim commendantur.

4. *Quæ Galliæ diviſio?*

Duodecim complectitur Provincias, quarum tres, Inſula nempe Franciæ, Provincia Aurelianenſis, & Lugdunenſis meditullium fermè obtinent. Tres ad Septemtrionem recedunt, Britannia nimirum, Normania & Picardia. Tres Orientem ſpectant, nempe Delphinatus, Burgundia & Campania Tres, tandē. Provancia videlicet, Occitania & Aquitania Auſtrū versùs, mari Mediterraneo & Hiſpaniæ adjacent.

5. *Quæ Galliæ Metropolis?*

Lutetia ſive Pariſii ad Sequanam.

6. *Quis Gallorum genius?*

Sunt feſtivi, comes, affabiles, ad res gerendas non minùs, quàm excogitandas prompti & expediti, variis in artibus, ac ſcientiis probè exercitati; ſui tamen, rerumque ſuarum immodici æſtimatores, leves, inſtabiles, novarū ſemper rerum atque elegantiarum, in veſtitu præ-

ſertim

sertim, architecti, quibus aliarum nationum oculos fascinant, & loculos emungunt.

7. Quæ ibidem Regiminis forma?

Monarchica.

8. Quæ Religio?

Catholica, nisi quòd hæresis Jansseniana, Vaticanis licèt fulminibus toties percussa, totoque orbe reliquo exulare jussa, in Gallia asylũ magno identide molimine quærítet, inventura haud dubie, nisi Regis Christianissimi, totque virorũ purpurâ, infulis, togâ sagoque, virtute item & doctrinâ omnigena conspicuorum zelus & invicta constantia totis viribus obniteretur.

9. Quæ Galliæ antiquæ divisio?

Generatim dividebatur in Galliam Cisalpinã & Transalpinam. Cisalpina complectebatur maximam Italiæ Borealis partem, ubi Insubres agrum Mediolanensem, Ligures Genuensem, Taurini Pedemontiũ &c. incoluêre, Gallia Transalpina in Comatã & Braccatam; Comata rursus in Belgicam, Celticam & Aquitanicã dispertiebatur. Gallia Belgica hodie pars est Belgii & Germaniæ. In hac Ubii circa Coloniam, Vangiones circa Wormatiã, Tribocci circa Argentinam &c. consedêre. Gallia Celtica agrum Lugdunensem, & Parisiensẽ, Britaniam, Normaniam &c. Aquitania verò Vasconiam, Occitaniam, Agrum Aurelianensem &c. complectebatur. Gallia Braccata sive Nar-

bonensis

bonensis *Provinciam* propriè dictã, & Delphinatum &c. complexa, appellabatur Provincia Romanorum, quia hi inde initium fecêre Galliæ sub Imperium suum redigendæ.

§. IX.

Hispania & Lusitania.

HISPANIA.

1. *Qui Hispaniæ limites?*

A Septemtrione Oceanum respicit Cantabricũ; ab ortu æstivo montes Pyrenæos; à meridie & ortu hyberno mare Mediterraneum; ab occasu Lusitaniam & Oceanum Atlanticum.

2. *Qui præcipui Hispaniæ fluvii?*

Iberus & Bætis, sive *Gvadalquivir*. Tagus item Durius & Anas, sive *Quadiana*, qui tres etiam Lusitaniam rigant.

3. *Quæ Cæli solique natura?*

Aër, in partibus præcipuè Australibus præfervidus interdiu, noctu frigidiusculus, ac penetrantis cujusdam, stomachoque adversantis acrimoniæ. Unde hic, perinde atque in Italiæ locis quibusdam, periculosum perhibent, apertis fenestris noctu somnum capere. Solum admodum fertile est, longè fertilius futurum, si diligentius excoleretur.

4. *Quæ Hispaniæ divisio?*

Ex pluribus constat regnis ac Provinciis. In ipso ferè meditullio regna sunt Castellæ vete-

ris,

ris, ac novæ, cum regno Legionis: Gallæcia, Asturia & Biscaia, sive Cantabria versùs oram Oceani Sepremtrionalem ab occasu in ortum procurrunt. Montibus Pyrenæis adiacent Navarra, Aragonia, & Catalonia: mari verò Mediterraneo regna Valentiæ, Murciæ, Granatæ & Andalusiæ.

5. Quæ Hispaniæ Metropolis?

Madritum in Castella nova, ubi sedes regia.

6. Qui genti huic mores?

Hispani profundo reconditoque sunt ingenio, severiorum magis disciplinarum, quàm artium liberalium cultores, circumspecti, authoritatis, gravitatis, secretique apprimè tenaces; quòque in deliberationibus & consultationbus tardiores, eò in rebus semel decretis sunt constantiores. Ac licèt à labore rusticano, & opificiis ut plurimùm adhorreant, virtutis tamen bellicæ, præsertim Caroli V. & Philippi II. temporibus eximia prorsus dedêre specimina, laborum quorumvis patientissimi.

7. Quæ regiminis forma?

Monarchica.

8. Quæ Religio?

Nonnisi Catholica, quam cùm Rex re & nomine *Catholicus*, tum rerum hæreticarũ quæsitores ita sartam adhuc tectamque conservarunt, ut nulli hæreticorum sedem illic stabilem capere in hanc usque diem licuerit.

9. Quæ

9. *Quæ antiquæ Hiſpaniæ diviſio & apellatio?*

Hæc Heſperia quoque ultima (quo nomine ab Italia *Heſperia* ſimpliciter vocari ſolita, diſcernebatur) Iberia item & Celtiberia appellata, atque in Hiſpaniam citeriorem & ulteriorem diviſa eſt. *Citerior*, ſive Tarraconenſis, dimidia erat Hiſpaniæ pars, Romæ ſuerat vicinior; *ulterior*, verò Luſitaniam & Bæticam, ubi hodie Andaluſiæ & Granatæ regna, complectebatur. Trans fretum Herculeum Mauritania erat Tingitanâ, Hiſpanicæ tunc ditionis. In Celtiberia eminebat urbs Numantia, poſt diutinam obſidionem à Scipione tandem deleta.

LUSITANIA
ſive
PORTUGALLIA.

1. *Qui Regni hujus termini?*

A Septemtrione & Oriente Hiſpaniæ conterminа eſt: ab occaſu & Meridie Oceano Atlantico alluitur.

2. *Qui fluvii?*

Præcipuus eſt Tagus, ad cujus oſtium urbs eſt Ulyſſipo, Luſitaniæ metropolis ſedesque regia.

3. *Quæ terræ indoles?*

Solis calorem venti, à mari identidem ſpirantes, mitigant; hinc Cæli temperie ac fertilitate Luſitania Hiſpaniam ſuperat, vino, oleo, arborum fructibus, paſcuis, ſale &c. dives.

4. *Quæ Regni divisio?*

Complectitur Lusitaniam sive Portugaliam proprie dictam, & Algarbiam.

5. *Qui Lusitanorum mores?*

Sunt frugales & ad rem suam attenti; liberales nihilominus erga egenos, Deoque dicatos homines; in templis exornandis piè prodigi, religione in DEUM DEIque Matrem nulli secundi; scientiis item, mercimoniis & armis clari.

6. *Quæ ibidem religio floret?*

Sola Catholica, perinde atque in Hispania.

7. *Quo nomine prisci Romani regionem hanc appellabant?*

Pars hæc erat Hispaniæ *ulterioris*, Provincia Lusitanica nuncupata.

HUNGARIÆ REGNUM.

1. *Quis Hungariæ situs atque divisio?*

Ad Septemtrionem montibus Carpatiis à Polonia, Silesia & Moravia sejungitur: ad ortum Transylvaniæ & Valachiæ; ad Austrum Sclavoniæ & Serviæ; ad Occasum Austriæ & Styriæ contermina est; dividiturque in Superiorē & Transdanubianam Septemtrionem versùs, & in inferiorem seu Cisdanubianam meridiem versùs. Buda Regni totius caput, regiaque olim sedes erat. Superioris Hungariæ metropolis est Posonium. Regnum porrò istud, quod fortiss-

fortissimũ Christianæ Reipublicæ contra Turcas propugnaculũ semper fuerat, Domus Austriaca jure hæreditario possidet.

2. *Quod soli, incolarumque ingenium?*

Terra, licèt rerum omnium copiâ ad delicias usque abundet; longè tamen uberiores ferret fruges, si diligentiùs excoleretur. Præ cæteris commendantur boves, vinum & aurum Hungaricum. Incolæ magnis sunt animis, audaces, intrepidi, ad bella gerenda prompti, libertatis amantes &c.

3. *Quæ Religio?*

Jam inde à S. Stephani Regis pariter & Apostoli Hungariæ temporibus Religio Catholica semper floruit, donec Lutheri & Calvini &c. sectatores noxia errorum suorum zizania hic quoque spargerent, dum inter Ferdinandũ I. & Joannem Zapolya Reges pro regno decertaretur, sed posteaquam Regnum hoc universum jugo Turcico jam penitus est exemptum, spes pariter affulget, fore ut Religio avita in antiquissimam suam possessionem postliminio restituatur. Plura habes Opusculo Quarto.

CAPUT IX.

Octo minores Europæ partes.

§. I.

De quatuor minoribus partibus, seu Regio-

 nibus,

nibus, Galliam inter & Imperium Germanicum interjectis, Belgio nempe, Lotharingia, Helvetia & Sabaudia.

BELGIUM.

1. *Quis Regionis hujus Status?*

Hæc & urbiū magnificentiâ, & frequentiâ pagorum, & negotiandi opportunitate, pluribusque aliis prærogativis, totius Europæ regio florentiſſima meritò cenſebatur, eo præſertim tempore, quo uni parebat Domino universa. At poſt plurium Provinciarum ab Religione orthodoxa Regeque Catholico defectionē accedentibus inſuper Gallorum irruptionibus & continuis propè belli calamitatibus de priſtino illo ſplendore haud parum deperdidiſſe viſa eſt.

2. *Quæ Belgii hodierni partitio?*

Dividitur in Belgium Auſtriacum, Gallicum & Fœderatum, ſive in Belgium Catholicum & Acatholicum.

3. *Quæ Belgii Catholici Provinciæ?*

Ex his Domus Auſtriaca poſſidet partem potiſſimam quatuor Ducatuum Brabantiæ, Limburgi, Geldriæ Superioris & Luxemburgi, & Flandriæ Comitatûs: partem item Comitatûs Hannoniæ: Comitatum Namurcenſem, Marchionatum Antverpienſem & Dominium Mechlinien-

chlinienſe. Gallicæ verò ditionis ſunt Arteſiæ Comitatus cum parte Brabantiæ, Flandriæ, Hannoniæ, & Luxemburgi.

4. *Quæ fœderati ſeu Acatholici Belgii Provinciæ?*

Hæ ſeptem, quæ vulgò *Hollandia* appellari ſolent, nempe duo Comitatus, Hollandiæ & Zelandiæ: quatuor Dominia, Friſienſe, Groningenſe, Tranſiſalanũ & Ultrajectenſe, cum Geldria inferiore, quo Zutphaniæ quoque Comitatus pertinet.

5. *Qui Belgarum mores?*

Gallo-Belgæ Gallis uti lingvâ habituque, ità & moribus propiùs accedunt. Flandro Belgæ verò, à Flandria, nobiliſſima Belgii Provincia appellati. Germanis magis ſunt moribus, utpote ſinceri, candidi, perhumani, gnavi, induſtrii, frugales, labori à teneris aſſveti, ingenioſi, & ad omnes ſcientias & artes idonei non minùs quàm expediti. Præcipuam tamen operam dant faciendæ mercaturæ, cùm ob maris viciniam, tum ob majorum fluminum alveorumque factitiorum frequentiam.

6. *Quæ Belgii urbes præcipuæ?*

In Brabantia Bruxellæ, Lovanium, Antverpia, Mechlinia &c. in Flandria Gandavum, Bruga, Oſtenda, Ipræ, Novoportus, Tornacum, Menena &c. In Hannonia Montes, Athum &c. Limburgum item, Luxemburgum, Chiniacũ, Namurcum, Caroloregium, Ruremunda &c.

quæ pluresque aliæ urbes omnino insignes Austriacæ Domui sunt subjectæ. Galli potrò Atrebatum, Cameracum, Duacum, Gravelingam, Insulas &c. Batavi verò Amsterodamũ, Roterodanum &c. occupârunt.

LOTHARINGIA.

1. *Quæ, qualisque hæc Regio?*

Regni Austrasiæ pars olim erat. Hodie in geminos Ducatus, Lotharingiæ nempe pressiùs sumptæ, & Ducatum Barensem dividitur, estque magnorum Heroum patria. Et quamvis montosa sit ac saltuosa, frumento tamen, vino, & pecoribus &c. abundat. Urbs Princeps est Nanceium, Ducis Sedes. Incolæ Gallicè ut plurimùm loquuntur. Ad Lotharingiam quoque pertinebant tres nobilissimi Episcopatus, Metensis, Tullensis, & Virodunensis, quos Galliæ Rex Henricus II. año 1552. ab Imperio Germanico avulsit, Jurisdictione tamen Ecclesiastica penes ArchiEpiscopum & Electorẽ Trevirensem in hanc usque diem remanente. Hic Ducatus Lotharingiæ & Bari sæculo 18. cessit Imperio Gallorum, atq; Stanislao Leszczyński Regi Poloniarum cœpit parere.

HELVETIA.

1. *Quæ regionis hujus natura & constitutio?*

Tota ferè montibus veluti nativis propugnaculis

culis obvallatur, ac in tredecim territoria, seu *Cantones* distingvitur, è quibus Lucerna, Uria, Suitia, Subsylvania sive Underwaldia, Tugium, Friburgum. Solodorum cum parte Glaronæ, & Abbatiscellæ, cum Valesia item universa, pluribusque aliis urbibus ac locis fœderatis in avita semper religione persistêre immobiles: Tigurum verò, Berna, Basilea, & Schaphusia cum parte Glaronensium & Abbatiscellanorũ &c. Zwinglium, infamem illum fidei orthodoxæ desertorem ac Transfugam secutæ, priscâ progenitorum suorum religione abjuratâ, novitiæ sectæ adhæsêre.

2. *Quæ terræ & incolarum indoles?*

Terra lætis undique pascuis viret: unde incolæ ex pecuaria permagnũ capiunt quæstũ. Quantus porrò Helvetiorum orthodoxorum in fide Catholica, Christique Vicario defendendo jam olim fervor fuerit & constantia, inde patet, quòd Julius II. anno 1512. Helvetios *Pontificiæ dignitatis Propugnatores & defensores*; ac Leo X. anno 1515. *Ecclesiæ Defensores* appellare nõ dubitaverit. Helvetiorũ quoque fidelitas, sinceritas, temperantia, industriosa sedulitas, ac virtus præsertim bellica passim celebratur ab Historicis. Regimen alicubi Aristocraticũ, alibi Democraticum est.

SABAUDIA.

Quid de hac generatim dicendum?

Sabaudiæ Ducatui ab Austro Pedemontium à Septemtrione lacus Lemanus, ab Occasu Gallia, ab Ortu Vallesia est contermina. Aura ob crebros montes, perpetua rigentes glacie, frigidior est; regio tamen populosa, nec infœcunda. Incolæ admodum industrii sunt & laborosi. Monticolæ relicto passim solo patrio, Æginæis mercibus distrahendis regionatim lucellum quærunt.

§. II.

Quatuor reliquæ Europæ partes, Poloniam inter & Turciam Europæam nempe, Transylvania, Valachia, Moldavia, & Tartaria minor.

TRANSYLVANIA.

Quid de Principatu hoc strictim commemorandum?

Hungariæ jam olim adjuncta erat, deinde propriis paruit Principibus. Nunc annis amplius triginta Domui subest Austriacæ. Terra montibus, sylvisque impedita, frugum tamen feraciſſima est, cùmque vicina Valachia & Moldavia olim *Dacia* vocabatur. Incolæ in tres potiſſimùm classes distribuuntur, in Ungaros nempe, Siculos sive *Siculicales*, & Germanos origine Saxones, quos inter plures alias nationes,

nationes, sectæquæ diversæ degunt.

VALACHIA & MOLDAVIA.

Quid de geminis hisce Principatibus cursim dicendum?

Utraque hæc regio suos habet Principes (Hospodaros vocant) Sultano vectigales. Terra, montosa licèt ac sylvestris, frumento tamen, vino, equis generosis, armentis & pecore abundat. Incolarum plerique Græcorum schismaticorum erroribus impliciti, aut pecuariam faciunt, aut agriculturæ dant operam, cætera bellicosi,, rerum novandarum cupidi, dubiæ sublectæque fidei.

TARTARIA MINOR.

1. *Quæ hæc Regio?*

Olim Chersonesus Taurica, hodie Tartaria Crimæa & Præcopensis dicitur, quã Scythæ primùm, dein Tartari, ex Asia profecti, tenuêre. Principem seu *Chanum* suũ, qui ex *Kirai* semper familia est, ipsi quidem eligunt; sed rata omnino habenda à Sultano electio. Ea porrò lege Turcis sunt subjecti, ut Sultanum vel Vezirium, ad bella proficiscentem, cum delecta militũ manu comitari cogantur, nõ alio numerato stipẽdio, nisi quod ex præda sibi vindicãt.

2. *Quis Tartarorum genius?*

Domos plerique non incolunt, sed parva construunt tuguria, in acumen fastigiata, quæ carris

carris impositâ cum uxoribus, liberis & pecoribus secum, quo lubet, circumferunt, & obvijs quibusq; absumptis, aliò commigrant, gens hominum barbara, bellicosa & rapto vivere assveta.

CAPUT X.

Mappa Geographica Asiæ.

1. Quis Asiæ situs?

Nobis Europæis ad Orientem, partemque potissimam sub zona temperata Boreali sita est, atque à Septemtrione Oriente & Meridie vastissimo cingitur Oceano; Occasum versùs mari rubro ab Africa, mari verò Mediterraneo & Ponto Euxino &c. ab Europa secernitur.

2. Quæ Cæli affectio?

Aura ad Septemtrionem perfrigida, in medio temperata, Austrum versùs præfervida est.

3. Quæ terræ indoles?

Septemtrionem versùs, ubi Tartaria magna sita, terra vasta & horrida, magnamque partem nobis incognita est. Regiones verò mediterraneæ uti Persia, India, China, &c. serico, aromatis, fructibus, gemmis, margaritis, auro argentoque abundant.

4. Qui Asiaticorum genius?

Varius pro vario regionum situ. Nam zonæ torridæ accolæ Africanis similiores sunt, hoc est, inconstantes, vehementes, vafri & astuti

&c.

&c. langvidiores contra ac hebetiores, qui ad Boream recedunt. Quibus verò mitius clima obtigit, hi mitiore pariter sunt indole; molles tamen ut plurimum, delicati & voluptatibus dediti, præsertim postquam orthodoxa religio, optima, ut aliàs monuimus, morum magistra, inde exulare cœpit.

5. Quæ igitur ibidem religio?

Superstitio Mahometana instar luis epidemicæ totam fermè Asiam infecit. Sunt tamen ibi & Ethnici & Judæi, & Christiani non pauci; qui postremi in varias iterum sectas abiêre.

6. Quæ Asiæ præ reliquis mundi partibus prærogativæ?

1. Hic prima generis humani incunabula, nostrorumque progenitorum & Patriarcharũ patria, ex qua deductæ in omnem terrarum orbem coloniæ. 2. Hic tres illæ Monarchiæ longè potentissimæ, Assiriorum, Persarum & Græcorum floruêre. 3. Hic artes pleræque omnes scientiæque inventæ. 4. Hic Theatrum erat, ubi ludens in orbe terrarum DEI Sapientia tot tamque admiranda mundo dedit spectacula. 5. Hic terra illa divinitus promissa, lacte & melle fluens, ubi ipse DEI Filius natus & educatus annosq; ampliùs triginta cum hominibus versatus est. 6. Inde orta DEIpara, cœli terræque Regina, Prophetæ Sanctissimi, CHRISTI Apostoli, primi illi legis Evangelicæ ac Fidei orthodo-

thodoxæ præcones & Doctores. 7. Hìc Ecclesiæ novalis Christique vinea, divinis manibus plantata. DEI Hominis sudore ac sanguine Martyrum que cruore irrigata, lætissimè floruit, primitiasque tulit cœlo acceptissimas, propagines inde suas ac germina emissura per orbem universum &c.

7. *Quæ Asiæ divisio?*

Olim in Asiam majorem, & minorem, hodie rectiùs diviseris in Imperium Turcicum, Persicum, Mogolicum, Tartaricum & Sinicum, atque Insulas Asiaticas.

8. *Qui potentissimi Asiæ Monarchæ?*

Turcarum Imperator, Rex Persarum, Magnus Mogol, & Imperator Sinensis, cui magna quoque Tartariæ majoris pars subjecta est.

§. I.

Turcia Asiatica.

Quasnam complectitur Provincias?

Sex: Anatoliam, Syriam, Arabiam, Georgiam, Armeniam, & Diarbechiam. Tres priores cis, posteriores trans Euphratem sitæ sunt.

I. ANATOLIA.

1. *Quod regioni huic nomen? Quis situs?*

Hæc, quòd Europæis ad Orientem posita sit, à Græcis Anatolia ab *Oriens* ab Italis *Lenante*, ab antiquis Romanis Asia minor dicta, Peninsulæ instar, à Septemtrione Ponto Euxino, Euphrate ab

te ab Oriente, à Meridie mari Mediterraneo, sive Lycio & Pamphilio, ab Occidente Archipelago, Hellesponto, Propontide & Bosphoro Thracio terminatur.

2. *Quæ terræ indoles?*

Regio hæc & Cœli clementiâ & soli ubertate, & urbium frequentiâ, & victoriis, quas tum Græci à Persis, tum Romani à Mithridate aliisque reportârunt, longè clarissima, hodie à Barbaris neglecta, peneque deserta jacet.

3. *Quæ divisio?*

Turcæ hodie dividunt in 4. Provincias, nempe 1. in *Anatoliam* propriè dictam, quæ occidentem & mare Ægæum versùs, olim Bithyniam, Paphlagoniam, Mysiam, Phrygiam, Lydiam, Æoliam, Joniam, Cariam, partemque Galatiæ complectebatur. 2. In *Amasiam*, Septemtrionem Pontumq; Euxinum versùs, ubi olim regnũ Ponti & Capadociæ cum parte Galatiæ. 3. In *Caramaniam*, versùs Austrũ & mare Mediterraneũ, ubi aliàs Lycia, Pamphylia, & Cilicia &c. 4. In *Aladuliam*, versùs Orientem & flumen Euphratem, quæ Armeniam minorem antiquam continet. Huc quoque pertinent Insulæ Cyprus, Rhodus &c.

4. *Quæ celebriores hic olim urbes numerabantur?*

In Bithynia Nicæa, Chalcedon &c. in Jonia Ephesus, Smyrna &c. in Cilicia Tarsus: in Lydia Thyatira: in Phrygia minore Troja urbs longè

longè decantatissima: ad Hellespontũ sive fretum Callipolitanum Abydos, éque regione Sestos, arces munitissimæ, quas vulgò *Dardanellas majores* vocant; nam Dardanellæ minores in Græcia ad fauces sinus Corinthiaci utrumque littus communiunt.

II. SYRIA.

1. *Quid de hac memorandum?*

Syriam sive Soriam Turcæ dividunt in tres Provincias sive Præfecturas, Alepensem, Tripolitanam, & Damascenam, quarum singulæ à Bassa, sive Præfecto Turcico administrantur. Alepensis continet Syriæ antiquæ partem Borealem, cujus caput Alepum, urbs ampla & commerciis florentissima. Tripolitana partem Phœniciæ & Cælesyriæ complectitur. Urbs princeps est Tripolis ad mare Mediterraneum, ubi portus percommodus. Damascenæ Præfecturæ caput est Damascus celebre emporiũ ad Libani montis radices. Ad Præfecturam hanc pertinet Palæstina, cujus, uti & Syriæ solum longè fertilissimum meliorẽ passim culturam desiderat, idque vel ob Turcarum avaritiam, vel incolarum desidiam.

2. *Ubinam Pentapolis, ac mare mortuum?*

Pentapolis regio olim amœnissima Palæstinam inter & Arabiam, à quinque urbibus, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, & Segor appellata,

lata, deflagrationis illius horrendæ reliquias longè tristissimas hodieque ostentat; universus quippe terræ illius tractus aspectu horrendus summè sterilis poma profert in speciem pulcherrima, sed quæ manibus contrectata, in cineres abeunt. Ibidem lacus est, continuum fumum & sulphur, quasi reliquias funesti illius incendii exhalans, à bitumine, Asphaltites dictus, tetri omnino ac pestilentis odoris; unde nec pisces ibi, nec svetæ aquis volucres. Vocatur & *Mare Mortuum*, cùm quòd odor ejo gravissimus omnibus vitâ prædit is, adversetur, tum quòd ob lentum ac spissum bitumen nec aurâ, nec ventis moveri unquam possit.

3. *Quid porrò de Palæstina seu terra sancta morandum restat?*

Hæc à Chananæis primùm, hisque DEI monitu exterminatis, à populo Israëlitico incolebatur. Terminus ejus à Septemtrione mons Libanus, ab Occasu mare Syriacum (quod & Sidonium & Phœnicium dicitur) à Meridie Arabia petræa, ab ortu Arabia deserta. Quadrifariam devidebatur 1. in Judæam, 2. in Samariam, 3. in Galilæam. 4. in Peræam. In Judæa tribus Juda, Beniamin, Simeon & Dan: in Galilæa Aser, Nephthali, Zabulon & Issachar: in Samaria Ephraim cum dimidia tribu Manasse: in Peræa trans Jordanem, ubi & Iturea & Trachonitidis regio, Ruben & Gad cum reli-

qua

qua Manassis tribu consedêre. Terræ Sanctæ metropolis, regnique olim Judaici sedes erat Hierosolyma, toto terrarum orbe nominatissima, hodie solo ferè nomine & CHRISTI Sepulchro celebris.

III. ARABIA.

1. *Quid de regione hac paucis dicendum?* Arabia triplex est, Petræa, deserta & felix, ubi varii Principes (Emiros vocant) dominantur, quorum plerique Turcis, cæteri Persis sunt vectigales. Per Arabiam Petræam, majori ex parte sterilem, arenosam ac sole torridam, populus Israëliticus, Moyse ductore, ex Ægypto in Palæstinam longo viarum circuitu est profectus. Mons ibi Sinai & Horeb, uterque DEI cum Moyse alloquio insignis. Arabia deserta, Judæis Cedar, maximam sui partem plana est, at sterilis pariter & arenosa, ideoque *deserta*. Arabia felix, ubi regnum Sabæ fuisse traditur, auro, gemmis, balsamo, thure, myrrha, aromatis & fabis, vulgo Caffe abundat. Inter urbes præcipuas est Mecha, Machometis patria, & Medina, ubi Pseudoprophetæ tumulus. Urbi utraque summa Machometanorũ, catervatim illuc confluentium superstitione frequentatur.

2. *Quis Arabum genius, quæve cæli affectio?* Calor ibi maximus; quem tamen roras matutini nonnihil mitigant: hinc itinera noctu peraguntur.

peraguntur. Incolæ cum armentorum gregibus pascua vagi pererrant, & Scytharum more habitant sub tentoriis, quoad pabulum suppetit; quo absumpto aliò commigrant, latrociniisque finitimos infestant. Qui urbes incolunt, paulò humaniores sunt, mercaturæ ut plurimùm dediti, Machometis tamen erroribus omnes impliciti.

IV. GEORGIA.

Ubinam sita hæc regio?

Pontum Euxinum, & Mare Caspiũ interjacet, inque plures distribuitur Provincias, quas inter Georgia propriè dicta sive Gurgistan, ubi olim Iberia: Colchis item Argonautarũ expeditione celebris, quæ Mengrelia hodie vocatur, arq; in tres iterum dividitur Principatus. Terra frugifera alioquin, parùm excolitur, ac partim Turcis, partim Persis vectigalis est. Religio Christiana quidem, sed erroribus plurimis inquinata.

V. ARMENIA sive TURCOMANIA.

Quænam hæc Regio?

Potissimam Armeniæ majoris partem complectitur. Hîc eminet mons Ararat, in cujus prærato vertice Arca Nòé; cessante terrarum eluvione consedisse perhibetur. Multi quoque in Armenia hac supersunt Catholici; quos tamen hæretici, Eutychiani potissimùm & Monothe-

licæ, Machometani item & Hebræi junctis viribus omnino exterminare nituntur.

VI. DIARBECHIA.

Quæ hodie Regionis hujus facies?

Veteris Assyriæ partem, Mesopotamiam, Babyloniam & Chaldæam complectitur, regio olim amœnissima & deliciis plena; hodie tamen cùm ob colonorum socordiam, tum ob continuas Arabũ grassationes horrida & inculta, uti Regiones pleræque omnes Turcicò imperio subjectæ. In tractu porrò illo, ubi Euphrates & Tigris confluunt, Paradisus fuisse traditur; cujus tamẽ, uti & veteris Babylonis, Ninives, Edessæ, Ur, Haran, turris Babel &c. vix rudera exstat.

§. II.

Reliquæ Asiæ partes.

PERSIA.

1. *Qui Regni hujus termini?*

Ad ortum Indus, ad occasum Tigris amnis, ad Boream mare Caspium & fluvius Oxus, ad Austrum Oceanus Indicus & sinus Persicus.

2. *Quæ divisio?*

Quinque olim partes præcipuas complectebatur, nempe 1. Ariam ad Ortum sive Indiam versùs. 2. Sogdianam maximè ad Septemtrionem versùs Scythiam. 3. Prathiam itidem ad Septemtrione juxta mare Caspium. 4. Mediã ad Occasum versùs Armeniam & Assyriam.

5. Per-

5. Persidem ad Austrum versùs sinum Persicũ, ad cujus fauces Armuzia urbs quondam munitissima cum portu insigni, Lusitanici tunc Juris sita erat; quæ tamen, uti & plura alia anno 1622. Anglorũ; Machometanis magìs, quàm Catholicis faventium, consilio & operâ, Lusitanis fuit erepta, & Christiani nominis est hostibus tradita. Summatim Provinciæ erant septemdecim, quibus omnibus nova pridem nomina fuêre imposita. Urbes præcipuæ fuêre Persopolis, ab Alexandro Magno scorti hortatu in cineres redacta, Ecbatana Persiæ Regum sedes æstiva, & Susa sedes hyberna. Hodierni regni Persici metropolis sedesque regia est

Aspahamum.

3. Quod soli & incolarum ingenium?

Fluvii in Regno hoc ampliſſimo perpauci, iiq; in plures deducti rivos, ad agros nimio solis æstu torridos & exsuccos humectandos. Provinciæ Boreales temperatiores sunt ac fertiliores; Australes contrà præfervidæ; quædam etiam desertæ, arenosæ, ac steriles. Incolæ mercaturæ potissimùm se dedunt, longèque erga externos humaniores sunt, quàm Turcæ. Ab his tamen ob diversam Alcorani, in cujus verba utrique jurant, expositionẽ plurimùm discrepant, acerbisque ideirco odiis se mutuò prosequuntur.

INDIA.

1. Quæ Indiæ divisio?

India à flumine Indo nomen trahens, quadrifariam dividi potest. 1. In Indiam Indum inter & Gangem Septemtrionem versùs, ubi magni Mogolis Imperiũ, de quo in Opusculo IV. meminimus. 2. In Peninsulã intra Gangẽ Orũ versùs. 3. In Indiam Insulanam.

2. Quid de Peninsula intra Gangẽ memorandũ?

Peninsula hæc plurima complectitur regna, in quibus Lusitani ante annos ampliùs ducentos urbes locaque alia non pauca Ecclesiæ CHRISTI, Regisque Lusitanici imperio subdidêre. At posteaquã Batavi longo post tempore Lusitanos pluribus in locis antiqua sua possessione exturbârunt, non Lusitanicæ solùm, sed Christianæ quoque res in Oriente plurimùm accisæ fuerunt: Goa tamen, ArchiEpiscopi & Proregis sedes, sex munitissimis castellis portuque insigni instructa, in Lusitanorum adhuc potestate est, ubi & S. Francisci Xaverii Indiarum Apostoli Sanctitate & miraculis toto terrarum orbe celebratissimi corpus ab an. 1552. in hanc usque diem incorruptum visitur, trecentis lampadibus ad ejus tumulum jugiter ardentibus.

3. Quæ regna nominatiora Peninsula intra Gangem complectitur?

1. Ad Septemtrionem Regnum Avæ & Peguanum. 2. Ad Austrum Siamum & Malacam, olim *Auream Chersonesum* dictam. 3. Ad Ortum Tunchinum & Cochinchinam cum pluribus aliis regnis, 4. Qua

4. *Quæ insulæ celebriores in Oceano Indico?*

1. Maldivæ infra oram Malabaricã longo tractu ab Aquilone in Austrum porrectæ, & in tredecim series distinctæ. 2. Ceylanus è regione oræ Piscariæ & Coromandiæ Lusitanici primùm juris, dein à Batavis occupata. 3. Sumatra, Borneũ ex Asiæ insulis maxima, & Java infra Peninsulam extra Gangem. 4. Molucæ in magnas & parvas divisæ. 5. Philippinæ Sinã inter & Molucas, & Mariæ Annæ inter Oceanum Orientalem & mare Pacificum, quarum illæ à Philippo. II. Rege, istæ à Maria Anna Regina Hispaniæ nomen duxêre. His adjungimus insulas Japonicas, quæ ultra Sinam Orientẽ versùs porrectæ uni subsunt Monarchæ.

5. *Quæ Indiæ fertilitas?*

Saccharo, oriza, gossipio, serico, aromatis omnis generis, margaritis item, gemmisque pretiosissimis, auro & argento &c. abundat. Sed vix usquam gentium plantã, arboremve æquè utilem reperias atque illam, quæ nuces (*cocos vocant*) humani propè capitis magnitudine passim profert; namque & cibum, & potũ, & vestitum & quidquid fermè ad supellectilẽ vel nauticam, vel domesticam necessarium est, sola suppeditat.

6. *Quid verò de religione dicendum restat?*

Jam inde à magni Indiarum Apostoli Xaverii adventu homines illic innumeri ab Ethnica

& Machometana superstitione ad veri Numinis cultum fuêre adducti. At posquam hæretici Europæi in has quoque terras, quo Catholici dudum ante immensis sanè sumptibus, laboribus, periculisque aditum sibi aperuêre, pedem intulerunt, vera inde religio, fides, pietas &c. passim abire in exilium compulsa est irreparabili tot millium animarum exitio. In Japonia certè res Christiana tantopere floruit, ut primitivam illam Ecclesiam in extremũ hunc orbis angulum commigrâsse crederes. Verùm Hollandi falsis suis criminationibus, calumniis, obtrectationibus Japonum Monarcham eò tandem impulêre, ut multis Christianorũ millibus immanissimè trucidatis, & Christum, & ipsum adeò nomen *Christiani* Japoniâ universâ proscripserit. Solis Hollandis, utpote qui nõ *Christianos*, sed *Hollandos* se esse palàm diserteque profitentur, aditus in regnum hoc, quò per calcatũ pergunt CHRISTUM, est concessus.

TARTARIA MAGNA.

Quid de hac memorandum?

Amplissima hæc Asiæ pars ad Occasum Moscoviâ & mari Caspio, ad Austrum Persiâ, Indiâ & Sinâ, ad Ortum & Septemtrionem, mari Tartarico terminatur, dividiturque in partes plures vix nomine Europæis notas. Hic vetus illa Scythia citerior, sive intra Imaum, & ulterior sive extra Imaum montẽ, Serica item, populique

Seres

Seres fuisse perhibentur. Tartari moribus sunt efferis, incultis & barbaris. Carnes equorum & camelorum semicrudas cum lacte equino inter gulæ lautitias numerant.

SINA.

Quinam Imperii hujus termini?

Ab Oriente & meridie Oceanus Orientalis, qui & Sinensis à Sinis dictus; ab Occasu India; à Septemtrione Tartaria magna, à qua muro illo, ad quingentas fermè leucas porrecto, sejungitur. Regio hæc tum rebus cæteris, tum præcipue serico tantopere abundat, ut hoc plerique omnes vestiri solcant. Herba *Thea*, & vasa fictilia, quæ *porcelana* vocant, ex Sinis allata, præ cæteris commendantur. Potentissimi vastissimique hujus Imperii metropolis ac sedes regia Pechinũ est, qua ampliorem frequentioremque urbem Orbis non habet.

CAPUT XI.

Mappa Geographica Africæ.

I. Quis Africæ situs?

Maxima hæc orbis terrarum Peninsula exiguo isthmo Asiæ conjungitur, atque ad Septemtrionem mari mediterraneo, ad Ortum Erythræo & Indico, ad Occidentem & Austrum Oceano Atlantico & Æthiopico cingitur. Figura ejus in mappa Geographica accedit ad cordis similitudinẽ, cujus pars Superior zonæ temperatæ Bo-

reali, meditullium zonæ torridæ, pars inferior zonæ temperatæ Australi subjacet.

2. *Quæ præcipua Africæ flumina?*

1. Nilus, qui à Meridie in Septemtrionem per Abyssiniam, Nubiam & Ægyptum procurrens, mare subit Mediterraneum. 2. Niger, qui ab Ortu Occasum versùs Nigritiam bifariã secans, in mare Atlanticum pluribus ostiis irrumpit.

3. *Quæ Africæ magnitudo?*

Si terræ spatium metiare, triplo ferè major est Europâ; at si habitatorum numerum supputes, duplo fortè minor censeri poterit. Nam vastissima illic terrarũ spatia aut inculta jacent, aut arenis sterilibus obducuntur, aut nimio solis æstu torrentur, aut multiplici animaliũ noxiorũ genere infestantur. Alicubi tamen, in locis præsertĩ maritimis & ubi irrigua sunt flumina, mira soli fertilitas: ut proinde quidquid Africa sive boni, sive mali producit, *prodigiosum* dici possit.

4. *Quæ Afrorum indoles & Religio?*

Quamdiu religio vera, quæ efferas etiam atque indomitas gentes mansvefacit, atque ad omnem humanitatẽ informat, in Africa floruit, alia prorsus vitæ morumque disciplina & cultura viguit. At postquam & hæretica impietas & Machometana superstitio animos inficere cœpit & corrumpere, mox ad ingenium Afri pristinamque redière barbariẽ. Hodie Machometani

metani in Barbaria præcipue & Ægypto, in Abassia &c. Christiani, alibi etiam idolorum degunt cultores. Ii porrò, qui Ægyptum, Barbariam, locaque finitima incolunt, albo, seu potiùs subflavo; reliqui nigro sunt colore.

5. Quinam in Africa rerum potiuntur?

1. Turcarum Imperator. cui Ægyptus paret potissimaque Barbariæ pars vectigalis & obnoxia est. 2. Rex Fessæ & Marochii. 3. Abassiæ sive Abyssiniæ Imperator. 4. Imperator Monomotapæ.

6. Quæ Africæ divisio?

Nos in Superiorem sive Borealem, & inferiorē sive Australē dividimus. Alii aliter partiuntur.

§. I.

Superior Africæ Pars.

1. Quot Regiones hæc complectitur?

Sex: 1. Barbariam, 2. Ægyptum, 3. Biledulgeridiam, 4. Zaaram sive desertum, 5. Nigritiam, 6. Guineam.

2. Ubinam Barbaria sita est?

Partem potissimam mari Mediterraneo circūjacet è regione Europæ. Regnum Fessanū & Marocanum, ubi olim Mauritania Tingitana erat, juxta Oceanum Atlanticum, versùs fretū Herculeum porrigitur. Inde tres sequuntur Respublicæ, Algeriana, Tunetana, & Tripolitana, famosa piratarum receptacula. In tractu Algeriano olim Numidia, & in hac urbes Hyp-

pon.

pon (hodie *Bona*) & Tagaſte erant, illa Epiſcopatu, hæc natalibus S. Auguſtini clara. Haud procul urbe Tuneto Carthago ſtetit, urbs quõdã nominatiſſima Romæq; æmula; cujus tamen nonniſi rudera quædam exſtant. Extrema Barbariæ pars, Ægyptũ versùs, eſt Barcana regio, ubi olĩ Lybia exterior, Cyrenaica & Marmarica.

3. *Quid de Ægypto memoratu dignum occurrit?* Ægyptus dividitur in inferiorem, mediã & Superiorẽ, quæ hodie *Said*, olim Thebais dicta eſt, tot Virorũ Sanctiſſimorũ nutrix. Ac licèt terra pluviis rarò aut nunquam irrigetur; annua tamen inundatione Nili, qui ſub æſtivũ ſolſtitiũ intumeſcere incipit, mirũ quantũ fæcundatur. Regionis caput Cairus eſt, urbs totius Africæ ampliſſima. Inde haud procul abſunt Pyramides miræ altitudinis. Alexandria porrò, ob Alexandro M. ad oram maris Mediterranei exædificata, de priſtino illo ſplendore plurimum deperdidit. Viſebatur inde turris Pharos, mundi miraculum.

4. *Quid de Biledurgeridia, Zaara, Nigritia & Guinea memorandum?*

1. Biledulgeridia à dactylis, quibo abundat, nomen trahens, Barbariæ contermina eſt, longiſſimoque tractu ab Ægypti confinibus ad Oceanũ Atlanticũ protenditur. 2. Zaara, ubi olĩ Lybia interior, leones, tigrides, ſtruthiones, variaque monſtra alit, quibus homines indigenæ haud

haud multũ abſimiles. 3. Nigritiã Niger amnis peinde ac Nilus Ægyptum inundare dicitur, ac fœcundare. Incolæ Hiſpanis ac Luſitanis plurima vendunt mancipia, quæ deinde in Americã transvecta, multis magnisque laboribꝰ exercentur. 4. Gvinea auro, ebore, rebusque aliis abundat; quo circa ab Europæis plurimùm frequentatur, præſertim ab Anglis, Batavis, Danis & Brandeburgis, qui littoribꝰ illis *Oræ* præſertim *Aureæ*, ob aureas arenas ſic nuncupatæ, plures arces munitiſſimas impoſuêre.

§. II.

Pars Africæ Inferior ſive Æthiopia.

1. *Quas, qualesque regiones hæc continet?*

Itidem ſex, nempe Nubiam, Abyſſinam & Zanguebariam, quæ olim Æthiopia Superior ſeu interior appellabantur: regna itẽ Congi & Monomotapæ cum Cafreria, quæ Æthiopia inferior ſeu exterior nuncupabantur.

2. *Quid de his omnibus ſummatim dicendum?*

1. Nubia infra Ægyptum ſita, rigatur Nilo & Nubiâ amne, alitq́; camelos optimos. 2. Abyſſina ſive Æthiopia propriè dicta, Abyſſinorũ Imperatori paret; multæ tamen provinciæ ab Imperio hoc, olim ampliſſimo, fuêre avulsæ. 3. Zanguebaria Regio perampla, à Cafreria per longum tractum littoralem versùs mare Arabicum protenſa Luſitani Moſambicum, pluraque alia loca obtinent. 4. Regnũ Congi, quòd fluvi-

fluvius Zairus cum aliis amnibus minoribus rigat fœcundatque. 5. Monopotapæ Imperium ampliſſimum, auri argentique ferax. 6. Cafreria, poſtrema Africæ pars ab Oriente, Meridie & Occidente Æthiopico undique Oceano cingitur, ubi promontorium bonæ ſpei maximè ad Auſtrum procurrens.

§. III.

Africæ Inſulæ.

Quæ celebriores Africæ Inſulæ?

1. Canariæ ſive fortunatæ, in Oceano Atlantico Hiſpaniæ Regi ſubjectæ, quas inter eminet Tenerifa, ubi Picus omniū, ut ajunt, montium altiſſimus. 2. Heſperides ſive promontorii viridis, quæ & Gorgones ſive Gorgades dictæ, itidem in Oceano Atlantico è regione promontorii viridis in Nigritia. Subſunt Regi Luſitaniæ. 3. Madagaſcaria ſive S. Laurentii in Oceano Æthiopico. Eſt ex præcipuis totius orbis Inſulis. 4. Melita in mari Mediterraneo Siciliam inter & tripolim, fortiſſimū Italiæ adversùs Turcas & Mauros piratas propugnaculum. Hanc Carolus V. anno 1530. Equitibus Melitenſibus ceſſit.

CAPUT XII.

Mappa Geographica Americæ.

1. *Quanam ſub Zona ſita eſt America?*

Sub Torrida, & duabus temperatis.

2. *Quis*

2. *Quis ejusdem situs?*

Ad Aquilonem Oceano Glaciali, ad Ortum Atlantico, ad Occasum Pacifico, ad Austrũ freto & mari Magiellanico cingitur. Nobis Europæis ad Occidentem sita est. unde & Jndia Occidentalis appellatur.

3. *Quinam præcipui Americæ fluvii?*

1. Canada, sive fluvius S. Laurentii. 2. Fluvius Amazonum. 3. Fluvius Argenteus. 4. Fluvius Grandis.

4. *Ecquod terræ & incolarum ingenium?*

Terra pro vario situ cœlique positu alicubi rerum omnium feracissima, sterilis alibi & infœcunda est. Incolæ, tametsi ad res proprio Marte & arte inveniendas minùs sint prompti & expediti; aliorum tamen opera artificiosissima, examussim, nõrunt imitari. Ante Europæorũ in has terras adventum vivebant ferarum ritu: at nunc iis in locis, quæ Catholici *Missionarii* lustrarunt, informãruntque, vitam ducunt admodum honestam.

5. *Quæ ibidem Religio?*

Olim mera hîc erat barbaries, summa rerum omnium ignoratio, & immensũ fœdissimarũ superstitionum chaos. At postquam Hispaniæ, Galliæ & Lusitaniæ Reges religiosissimi, provincias illas, recens detectas, & Ecclesiæ Christi in primis, & suo subdidêre imperio, Religio ubique Catholica floret, majoraque in dies capiet

pit incrementa. Atque hinc agnoscere licet miram DEI, Ecclesiam suam nunquâ deserentis, providentiam: quippe jam inde à tempore illo, quo apostatarum omnium coryphæus Lucifer *in lateribus Aquilonis* sive extremo Europæ angulo per Lutherum aliosque *emissarios* veræ Fidei lumen omnino extinctum ibat, DEUS in Asia, Africa & Americæ ad extremũ nempe Orientem, Meridiem & Occidentẽ per tot *Missionarios*, virosq; Apostolicos multas hominum myriades puri sinceriquè Evangelii luce collustravit.

6. Quæ Americæ divisio?

Dividitur generatim in duas prægrandes Peninsulas, tenui isthmo Panamam inter & Portũ Pulchrum connexas. Quæ ad Boream procurrit America Septemtrionalis sive Mexicana; quæ verò ad Austrum porrigitur, America Australis sive Peruana appellatur.

§. I.

America Borealis.

1. Quasnam regiones complectitur?

1. Canadam sive novam Franciam, quæ Gallorum est. 2. Virginiam, quæ Anglorum. 3. Floridam, Novum Mexicum & Novam Hispaniam sive regnum Mexicanum, quæ Hispanorum sunt, & duabus prioribus fertilitate, divitiis &c. longè præstant.

2. Quæ

2. *Quæ Insulæ Americæ Borealis?*

1. Europæ maximè vicinæ sunt Azores, quæ & Insulæ accipitrum ob horum copiã, & Flandricæ, quòd à Flandris inventæ sunt, appellãtur. Subsunt Regi Lusitaniæ, & ab aliis inter Africæ insulas numerantur. 2. Insulæ Lucajæ. 3. Antillæ majores & minores. Harum pleræque sunt admodum frugiferæ, & partim Hispanis partim Gallis, Anglis & Batavis &c. subjectæ. 4 Californiam, tractu longissimo propè novum Mexicũ à Borea in Austrum porrectum, nonnulli Peninsulam esse perhibent.

§. II.

America Australis.

1. *Quæ ejusdem regiones præcipuæ?*

1. Terra Firma sive Castella Aurea, 2. Paraquaya sive Paraquaria, 3. Terra Magellanica, 4. Chile, & 5. Perua sive regnum Peruanũ, Hispanicæ sunt ditionis; 6. Brasilia verò Lusitanicæ.

2. *Quænam has inter regiones principatum tenent?*

Regnum Peruanum rebus omnibus affluens, plurimisque & auri & argenti fodinis, dives in monte præsertim Potosio, ubi venæ argentĩ inexhaustæ.

CAPUT XIII.

De Regionibus incognitis.

1. *Quæ sunt hujusmodi regiones?*

1. Arcticæ sive Boreales, quæ Polo Arctico. 2. Antarcticæ sive Australes, quæ Polo Antarctico circumjacent. Vocantur *incognitæ*, quia perpauca de iis explorata habemus.

2. *Quæ regiones incognitæ ad Polum Arcticum?*

1. Spizberga seu *Montes acuti* inter Novam Zemblam ad ortum: & Grænladiam ad occasum. 2. Nova Zembla, Moscoviæ septemtrionali ferè adjacet, à qua freto Vaigatio dirimitur. 3. Jesonis Regio, ultra Japoniam, Septemtrionem versùs excurrit. 4. Gronia sive Grœnlandia ultra Europam & Americam Borealem porrigitur. 5. Islandia Insula Norvegiam & Grænladiam interjacet. Hanc veterem illam Thulem nonnulli autumant. Est ibi Hecla mons ignivomus.

3. *Quales hæ regiones?*

Perfrigidæ admodum. Quæ ipsa causa est, quòd minùs adhuc sunt cognitæ; cum ob vehemens frigus & glaciē adiri vix possint. Hollandi quidem aliquot abhinc annis Spizbergā usque & Novam Zemblam penetrarunt; sed commorari diutiùs haud poterant. Ob nives perpetuas ursi ibi aliæque bestiæ albescunt. Balenas ad Spizbergam magno numero mari in-

natan-

natantes Batavi æstate capiunt. Indigenæ asperis & incultis sunt moribus, atque idololatriæ ut plurimùm dediti.

4. *Quæ regiones incognitæ ad Polũ Antarcticũ?* 1. Nova Guinea infra Asiam ortum versùs sita est. 2. Carpentaria versùs Polum Antarcticũ longiùs excurrit. 3. Insulæ Salomonis Novam Guineam & Americam Australem interjacent. 4. Quiri Regio seu Terra Australis Spiritûs Sancti infra Insulas Salomonis, & 5. infra illam Nova Zelandia Polum versùs protenditur. 6. Nova Hollandia, rerum omnium egentissima, infra Insulas Asiaticas & Novam Guineam occasum versùs sita est. 7. Ignium Regio insula amplissima est, fretum Magellanicum inter & Mæreum sive Sancti Vincentii. 8. Diemeni Regio infra Novam Hollandiam, Polum versùs porrigitur &c.

FINIS.

INDEX
Capitum hujus Opusculi
PARS I.
De Globo.

Caput I. De Globo ejusque partibus generatim. - - - - - - - pagina 3
Caput II. De Æquatore Zodiaco, Ecliptica 6.
Caput III. De Meridiano. - - - - - 7.
Caput IV. De Horizonte. - - - - - - 9.
Caput V. De Tropicis. - - - - - - 10.
Caput VI. De Circulis Polaribus. - - 11.
Caput VII. De quatuor mundi Cardinibus sive plagis. - - - - - - - - 11.
Caput VIII. De longitudine & latitudine locorum. - - - - - - - - - 12.
Caput IX. De Zonis. - - - - - - - 14.
Caput X. De diversis anni temporibus in diversis Zonis. - - - - - - - 15.
Caput XI. De Climatis. - - - - - - 16.
Caput XII. De diversis effectibus cursus solaris. - - - - - - - - - - 17.
Caput XIII. De usu Globi. - - - - - 20.

PARS II.
De Mappis seu chartis Geographicis.

Caput I. De Planisphærio terrestri. - - 22.

Caput II.

Caput II. De mappis Geographicis generatim. - - - - - - - - - - 23.
Caput III. De variis menſuris Geographicis. - - - - - - - - - - 26.
Caput IV. De variis vocabulis Geographicis. - - - - - - - - - 28.
Caput V. De Globi terraquei diviſione. 31.
Caput VI. Diviſio aquarum. - - - 32.
Caput VII. Mappa Geographica Europæ. 35.
Cap: VIII. De 9. majoribus Europæ partibus. - - - - - - - - - - 40.
§. I. De mappa Geographica Imperii Germanici. 40. Circulus Auſtriacus. 44. Bavaricus. 48. Svevicus. 50. Rhenanus Superior. 53. Rhen: inferior ſive Electoralis. 55. Weſtphalicus. 56. Franconicus. 57. Saxoniæ Superioris. 58. Saxoniæ Iuferioris, - - - - - - - 60.
§. II. De magna Peninſula Scandinavia. - 61.
Svecia. 61. Norvegia. 63. Dania. 65.
§. III. Moſcovia. 66. §. IV. Poloniæ Regnum. 68. §. V. Turcia Europæa. 70.
§. VI. Britannia. 72. §. VII. Italia. 74.
§. VIII. Gallia. 76. §. IX. Hiſpania 79.
Luſitania. 81. Hungariæ Regum. 82.
Caput IX. Octo minores Europæ partes. 83.
§. I. De 4. Regionibus Galliam inter & Imperium Germanicum &c. - - - - 83.
Belgium. 84. Lotharingia. 86. Helvetia. 86.

tia 86. Sabaudia. - - - - - - 88.
§. II. Quatuor reliquæ Europæ partes Poloniam inter & Turciam Europæam. - 88.
Transylvania. 88. Valachia & Moldavia. 89.
Tartaria minor. - - - - - - - - 89.
Caput X. Mappa Geographica Asiæ. - 90.
§. I. Turcia Asiatica, 92. Anatolia. - 92.
Syria. 94. Arabia 96. Georgia. - 97.
Armenia sive Turcomania. - - - 97.
Diarbechia. - - - - - - - - - 98.
§. II. Reliquæ Asiæ partes. 98. Persia. 98.
India. 99. Tartaria Magna. 102. Sina. 103.
Caput XI. Mappa Geographica Africæ. 103.
§. I. Superior Africæ Pars. - - - - 105.
§. II. Pars Africæ inferior, sive Æthiopia. 107.
§. III. Africæ Insulæ. - - - - - - 108.
Caput XII. Mappa Geographica Americæ. 108.
§. I. America Borealis. - - - - - - 110.
§. II. America Australis. - - - - - 111.
Caput XIII. De Regionibus incognitis. 112.

Omnia ad Majorem DEI Gloriam.

50.-

Biblioteka Jagiellońska
stdr0022057